

Varpas išeina kas mėnuo.
Parsisųdinamoji metų
prekė:
Rusijoje (kuvertuose) 5 rub.
Prūsiose (Vokietijoje)
ir Austrijoje . . . 4 mk.
Amerikoje ir kitur . 5 mk.

VARPAS

Atskiro numerio prekė
20 kapeikų.

Apgarsinimai priimami
Varpe po 10 kap.
už eilutę arba jos vietą.

politikos, literatūros ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Lietuvių tautai atgijant.

L.¹⁾

Devynioliktasis ir šis amžius įdomus yra tautišku klausimu. Smulkiosios Europos viešpatystės, bendratautės, jungiasi draugėn ir sutveria vieną didelę viešpatystę (Vokiečiai, Italai), apmirusios gi tautos, svetimon vyresnybėn patekusios, pradeda atgyti ir stengiasi išsiveržti iš jos. Vienos išsispraudžia iš šios vietos valdžios ir įsisteigia savo vyresnybę, (graikai, bulgarai), kitos, sustiprėjusios tautiška sąmone, įgija vis daugiau ir daugiau laisvės ir nori gauti savo prigimtai šaliai tautišką viršenybę (čekai). Taigi atgijančių tautų idealu yra paplėsti įsigalėjus bendratautėmis viešpatystėmis. Viešpatujančios tautos (turkai, vokiečiai, rusai), turinčios savo valdžioje silpnesnes tautas (armėnai, lenkai ir kiti), stengiasi išdildyti jas. Pertai kyla didžiausia kova: priešai pasiketinę ar žūt ar būt. Už ką kovojama? Už tautiškas ypatybes: prigimtą šali, prigimtą kalbą, tikėjimą ir t. t. Atgijanti tauta nori užlaikyti, tobulinti visas tas ypatybes, viešpatuojanti — sugriauti visą tą jos darbą ir ant griuvėsių pati stipriaus išikurti. Atgijančios tautos ginklas — jos doriškai-tautiška galia — nesidavimas nužudyti, viešpatujančios — kumstis. Tačiau ir atgijanti tauta, atsigailavėjusi ir sutvirtėjusi, ima vartoti savo priešų ginklą (vengrai); tada jau eina kumstis prieš kumstį.

Ir Lietuva pridera į atgijančių tautų skaičių, bet jos atgijimas tebėra pirmajame laipsnyje. Kada kitos tautos: čekai, rusinai ir k. išėjo aikštėn, pasirodė jau Europai, lietuviai vos nepradeda krutėti. Senovės Lietuvą pažino Eu-

¹⁾ Dnodami vietą šitam p. Žilvičio straipsniui, turime pasergėti iš savo pusės, jog nors galūtinam išvedimui, reikalavimui, pastatytam straipsnio gale, ir pilnai pritariame, vienok turime palikti peties autoriaus atsakymui kai-kuriuos straipsnio mažmožius, su kuriais, logiškai praplatinus juos, mes negalėtume jokiū būdu sutikti. Apkritai p. Ž. pajudinta čia klausimą apie bajorus mes norėtume paremti ant platesnio pamato, negu tai šitame straipsnyje padaryta. Mes geistume plačiau apšviesti bajorų klausimą pas mus, neapleisdami jų sociališko padėjimo ir jų rolės tautos gyvenime, ir todėl su noru pavestume vietą V-pe ir platesnei šitame dalyke diskusijai. Red.

ropa vėliaus negu kitas rytų šalis dėl jos atšakumo, ir šiuo laiku lemta Lietuvai vėlai išeiti aikštėn dėl jos sunkios buities. Austrijos tautoms leista bent gyventi tautišku gyvenimu, tik užginta visa tai, kas ardytų politišką viešpatystės vienybę. Lietuviams gi užginta ir visa, kas tik lietuviška, viskas viešpatujančios valdžios jiems išplėsta. Austrijos tautų darbas buvo tik niekinamas, viešpatujančios tautos neapkenčiamas, — lietuvių darbas ir ligšiol tebėra smarkiai valdžios baudžiamas. Dėl tos priežasties anų tautiška ir politiška sąmone veikia atgijo, o lietuvių atgijimas sulginamai iš lengvo teina. Kiekvienas čekas, rusinas, paklaustas, kokios tautos, teisingai atsakys, kas esąs, o tūlas lietuvis nesupranta net žodžio „tauta“.

Kiekvienas lietuvis, žadindamas tautiečius iš miego, turi išsiaiškinti šitai: kas žadinti, kuo ir kokiam tikslui žadinti. Šiuo žygiu apie pirmąjį klausimą.

Lietuviai tebekalba lietuviškai. Nors tautiška jų sąmone apmirusi, bet ji gali greitai atgyti. Čia pamatas lietuvištos skelbimui aiškus; ženklą turime aikštėj — lietuvišką kalbą (tik-tai?! Red.). Bet greta su jais yra bajorai, lenkai-lietuviai, kaip jie save mėgsta vadinties, ir sodiečiai su miestelėnais, kalbą gadinta lenkiška kalba. Sulig kilties jie — mūsiškiai, sulig kultūros — lenkai. Kalba ir kultūra traukia juos lenkų pusėn, bendras gyvenimas ir bendra kiltis riša su lietuviais: ta pati prigimta šalis, tas pats priliikimas. Visi bajorų atsiminimai, visi atsidūksėjimai laimingųjų ir nelaimingųjų laikų tvirtai sujungti yra su lenkų laime ir nelaime. Nuo-pat mažumės girdi savo draugystėj lenkiškas patrijotiškas dainas, protauja lenkiškai, mokosi lenkų istorijos, visai aplenkdami arba truputį teliezdami Lietuvos istoriją, kuri pertai pasilieka šešėlyje ir mentutė teišrodo prieš lenkiškąją. Skaitydami dailiąją lenkų literatūrą, ant kiekvieno žingsnio mato idealizuotą lietuvių su lenkais vienybę, teip jog žodžiai *lenkas* ir *lietuvis* jų nuomonėj pavirsta sinonimais. Štai teip užgdytasis bajoras staiga išvysta ištisą eilę žmonių, kurie sako: mes ne lenkai, o lietuviai. Ką laikė jis ligšiol už vieną, regi dabar dalinant

į du. Ir nerymas paima jį. Taria sau: tai atskala, separacija; to ligšiol nebuvo, — litvomanija. Bet ir tie lietuviai, jo pravardžiuojamieji, tartum kreitėdami, vadina jį patį atskalinu, prikiša jam pamynimą po kojų Lietuvos praeities, prigimtos kalbos ir t. t. Visa, ką dvitautis bajoras, lenkas-lietuvius, idealizavo, naujosios kartos lietuvius griauna. Norėdamas sujungti Lietuvos praeitį su dabartimi, istorijoje lietuvius jieško tautiškos idėjos, visuose tautos veikaluose praveda raudoną ruožą tarp lietuvio ir lenko. Lietuvius imasi pažinti savo šalies praeitį ne nuo Bolėslavo, ne nuo Vladislavų, o nuo Mindaugo, Vytėno, Gėdimino. Skaitydamas tas vietas, kuriomis sulenkėjęs bajoras ypačiai gėrėsi, lietuvius nuliūsta arba piktinasi. Sulenkėjusio nuomone, Vytautas, geidžias Lietuvai vainiko, pavirsta piktuoju gėniju, ardančiu lietuvių ir lenkų vienybę, — lietuvio nuomone, Vytautas — gėnijuš — atstovas prigimtosios šalies. Pirmamjam Jagėlonų gadynė — šviečiausia praeities era, antramjam — Lietuvos pakasynos. Liublino unijoje sulenkėjęs mato didžiausią Lietuvos laimę, girdi lietuvius drauge su lenkais iš džiaugsmo giedant: *Te Deum laudamus*, — lietuvius regi tę galutiną Lietuvos nuopuolį, girdi karčiomis ašaromis verkiant jos atstovus ir graudžią Chodkevyčiaus kalbą.

Juo tolyn lietuviai žengia, juo artyn susiduria šios viena kitai priešingos pažiūros, ir negali būti susitaikinimo tarp jų. Lietuviai spiria savo sulenkėjusius bendrataučius nusvirtai ar vienon ar kiton pusėn, norėdami įdėti tikrą turinį žodin *lietuvis*. Bet tūlasis iš svyrujančių lenkų-lietuvių gali paklausti, ar turi tiesą lietuviai reikalauti iš jo atvirtimo tuo, kuo jo bočiai da nesulenkėjusios Lietuvos buvo. Taigi mes galime atkartoti tą patį jo klausimą, ar mes turime tiesą daryti tai? Poznaniaus lenkai, čekai, vengrai ir kitos panašios tautos, prasidėjus jų atgijimui, drąsiai priminė savo suvokietėjusiems bajorams, ką jie kalti savo atgijanciai tautai, nuolat klaidindami į juos: *reddite, quod debetis*. Tas jų priminimas visų yra laikomas už dorą. Ir lietuviai, panašiai elgdamiesi, nenusidės prieš doros įstatymus. Negalima juk turėti tam pačiam tikslui dviejų doros įstatymų. Lietuvus lenkas, gėrėdamas Poznaniaus lenkų skelbimu suvokietėjusiems savo bajorams ir miestelėnams tautiškos idėjos, neprivalo peikti to paties lietuvių darbo, kadangi jis tada paneštų į tą laukinį žmogų, kuris paklaustas, kas yra dora, o kas ne, atsakė: dora, jei aš išvogsiu kitam jo moterį, pikta, nedora, jei kitas mam išvogs mano moterį. Ir mes turime istorišką pamatą. Ant jos spirdamies, reikalaujame nuo kiekvieno sulenkėjusio lietuvio, tame skaičiuje ir nuo ba-

jų, kad jie išsižadėtų lenkystės. Jie ne atėiviai, ne svetimtaučiai, o provaikiai bočių lietuvių, lietuviškai kalbėjusių ir nuo senų senovės Lietuvoj gyvenusių. Jeigu tarp jų išimaisė ir svetimų gairių, tad juk kiekvienos tautos šis luomas turi tokio mišinio, o vienok dėl jo nėra vadinamas svetimu, o visos tautos dalimi.¹⁾

Lietuvių bajorų tarpe tautiška idėja visuomet būdavo, nors ir prislėgta. Reformacijos laikais ji buvo iškilusi aikšten, tik dėl nepatogių sąlygų nupuolė. Atsiminkime Dankšos postillos prakalbą, lenkiškai rašytą. Kaip jis tę karštai šaukia Lietuvos kunigaikštystės bajorus ir visus jos valstiečius neduoti prigimtai lietuvių kalbai pražūti, kaip peikia visus pametusius lietuvišką kalbą, o prisisavinusius svetimą! Kaip tikrosios Lietuvos bajorai, Chodkevyčiaus ir Radvilos kurstomi, spyrėsi prieš lenkus per Liublino uniją, norėdami užlaikyti Lietuvos nepriklausybę! Kojalavyčius, Mickevyčius, Narbutas, Kondratavyčius mums ne svetimi, kad ir lenkiškai rašė (Kojal. lotyn.), kad ir ne taip permanė Lietuvą, kaip mes dabar, lygiai kaip lenkams ne svetimi jų raštininkai, jų poetai, rašiusieji lotyniškai, jų didūmenė, viduramžių ir paskesnioji, nevartojusi savo namuose ir susirinkimuose lenkiškos kalbos. Juk ir lenkų istorijoje buvo tokia gadynė, nors ir seniai, kada lenkišką kalbą jų bajorai vadinavo *lingva vulgaris* — minios kalba, arba sodiečių kalba. Teisybė, Mickevyčius, Kondratavyčius, Narbutas skiriasi nuo mūsų tuo daugiausiai, jog lenkiškai rašė ir su lenkais didelį ryšį jautė, tačiau Lietuva jiems buvo artimesnė. Mickevyčius nieku būdu nesutiko permaintyti savo šauksmo: „Lietuva, mano tėvyne,“ ant: „Lenkija, mano tėvyne,“ nors ko nedarė jo bendralaikiai lenkai, vadindami jį už tai atskalinu (Niemojewski²⁾). Tik lietuvius tegalėjo teip atjausti Kęstučio ir Vytauto Lietuvą, kaip jis atjautė ją savo: „Konrade Valenrode“. Kiek tų meilės tėvynės, kiek pri-

¹⁾ Kas kita estai, latviai. Jų bajorai-baronai — atėiviai, svetimos tautos dalis. Taigi nė estas, nė latvis neužsi puolė skelbti savo tautystės jų tarpe. Jų istorijoje baronai visuomet buvo vokiškos tautos ir jos kultūros išreiškėjais ir visuomet, turbūt, pasiliks tokiais.

²⁾ Teip iš tikro supranta maž-daug Mickevyčiaus patriotizmą Niemojewskis savo brošuroj: „Któż ten mąž?“ (išl. Krokuvoj 1903 m.), kur stengiasi įkalbėti skaitytojui, jog Mickevyčiaus pranašautasis („Dziady“ III d) vyras, kurio vardas „44“ (teip pats poetas pavadino jį), turįs reikšti Lietuvą (sic!), kuri išgelbėsianti Lenkiją. Nesutikdamas su Niemojewskiu, visai kitaip, ir gana pamatingai, aiškina Mickevyčių Zigr. Lipiner savo rašte: „Widzenie Ks. Piotra w III-ej części „Dziadów““ (žr. Krokuvoje išeinantį mėn. laik. „Krytyka“ Nr. 1—2, š. m.). Žr. teipgi apie Niemojewskio brošūrą Varšuvos mėnesiuinink „Książka“ Nr. 10, 1903 m. *Red.*

sirišimo prie praeities! Kas eilė, tai giliausias jausmas! Čia pasirodo didžiausias skirtumas tarp jo ir tarp Senkevyčiaus. Nuo „Kryživių“ iki „Tvano“, kame tik lietuviai vaidinami, kiauurai matyties lenkas-patrijotas.

Senkevyčiaus Lietuva, tai lenkų tarnaitė. Ji pasirodo tik tada, kada lenkams reikia, lietuviai esti galinčiais, kada su lenkais eina išvien. O Grinvaldo kova? Tai tik lenkų darbas! Jų Mačkai ir Staškai kapoja vokiečių, tarsi kopūstų, galvas, o lietuviai tik bėga tolyn, išsigandę vokiečių, nešini variniais kalvajais ir pasibraukę po pažasčia lanketus su šeimomis. — Kondratavyčiaus lietuvių da aiškesnė už Mickevyčiaus. Savo aprašyme: „Wycieczki w promieniach Wilna“ vienoj vietoj pats gailistauja nemokąs lietuviškai. Sako: „Būdamas lietuvis nemokėjau susikalbėti savo prigimta kalba su sodiečiu!“ Kur šie garsūs vyrai mūsų laiku būtų nukrypę, ar lietuvių ar lenkų pusėn, sunku špręsti, tik galima spėti, kadangi jie nebegyvena. Toliaus, viduryje 19 amžiaus matome ištisą eilę vidutiškių stovio bajorų, skelbusių sulenkėjusiai inteligencijai atsiminti lietuvišką kalbą, dailinti ir padaryti ją literatūros kalba (pav., Koszarzewski: Pismo Wileńskie Zbiorowe. 1859 m.). Ir kas žin, ar nebūtų lietuviai pradėję atgyti jau tuomet, jeigu šis bajorų gaivalas nebūtų pražuvęs per lenkų maištą. Bet mes turime bajorus ir lietuviškai rašiusius 19 amžiuje: Kunigaikštis vyskupas Giedraitis, Ivinskis ir kiti.

Užtenka mums tos peržvalgos mūsų praeities, idant išvystume, jog geresnioji bajorų dalis, norinti savo šaliai gerovės, jautė save lietuviams ir stengėsi prilaikyti kiekvieną savo tautos įsigalėjimą. Ir šiandien matome nemaža iš jų tarpo jaunūmenės, atgavusios tautišką dvasią ir dirbančios savo tautos naudai. Tačiau daugumas jų nori užlaikyti *in statu quo* lenkų-lietuvių, tai yra tautišką tipą, nebeurintį jau pamato. Negalima turėti vienu žygiu dviejų tautiškų jausmų — lietuvių ir lenkų, kada lenkai ir lietuviai pradėjo eiti savo keliais, prie savo atskirų idealų. Kiekvienas iš sulenkėjusių, norįs išvysti lietuvius su lenkais ant vieno kelio, pats prieštarauja sau, vadindamas savarankišką mūsų kelią separacija arba atskala, kadangi mes esame tokie dabar, kokie ir nuo senų senovės buvome — su lietuviška kalba, taigi mums nebuvo nuo ko atskilti. Separacija tai jo paties, sulenkėjusio, darbas, jis nukrypo nuo tautiško kelio ir sutvėrė Lietuvą be lietuviškos kalbos. Vadindamas mus atskalūnais pasisako tik tautišką ryšį su mumis, nors tuoj ir išsižada jo, persimezdamas lenkų pusėn. Kelias jam tų laisvas, tik lai ir tautišką idealą pa-

siima su savim jų šalin . . . nevaržome, lai tik nebeplatina Lietuvoj lenkystės. Išsižadėjus jam lietuvių, mūsų santikis su juo pasilieka, kaip su svetimtaučiu. Kaip estas neplatina estystės Kurse, latvis — latvytės estų žemėj, teip ir toks apsiereiškęs save lenku neprivalo platinti lenkystės Lietuvoj, laikyti ją už lenkų provinciją. Kiekvieną jo žingsnį mūsų tautai, laikysime už nedorą, už nesutinkantį su pavergtųjų tautų principais.

Teip turime veizdėti į sulenkėjusius bajorus, o kaip į sulenkėjusius sodiečius ir miestelėnus privalome žiūreti, pakalbėsime kitą kartą.

Zilvitis.

FELJETONAS.

Mokytojo atsiliepimas.

I.

Nesuprantu savo draugų nuolankumo prieš valdžią, jų prisirišimo prie jos ir ištikimybės jai. Nesuprantu, už ką jie ją myli (nes kurie-ne kurie iš tikro myli), už ką jie teip aklai jai parsidavę, už ką teip stropiai pildo jos reikalavimus, už ką teip iš širdies jai tarnauja. Už ką gi jie jai atsiduoda, mindžiodami savo žmogiškas pareigas, tildydami sąžinės ir doros balsą? Argi už kelioliką skatikų, kuriuos sudeda jiems valsčiai, o kuriuos gauna iš valdžios rankų už sunkų savo darbą? Sakau: kelioliką skatikų, nes iš tikro šykščiai valdžia apmoka mūsų darbą.

Kaipo pavyzdį paimkime Suvalkų guberniją. Iš Suvalkų direkcijos išleistų žinių 1901 m. „Штатъ начальныхъ училищъ Сувалкской губерни“ matome, kad joje yra 183 pradinės mokyklos. Iš tų — 28 miestinės (8 žydiškos, 4 moteriškos), 88 valstinės ir 67 kaiminės.

Vidutinė metinė miestinės mokyklos mokytojo alga 320—400 rub., valstinės — 250 rub., kaiminės — 200 rub. Beto, kiekvienas mokytojas gauna kūrui, tarnui ir kanceliarijos reikalams. Bet tas „mielaširdingasis“ priedas teip mažas, kad daugelis mokytojų viršminėtiems reikalams yra priversti pridėti dar ir iš savo mažos algutės. Beto, da iš šios algos atsimuša į emeritališką kasą, iš kurios mokytojas po 35 tarnystos metų gali susilaukti pašalpos. Po 35 metų! Bet klausiu, ar daugelis iš mokytojų ištūrės 35 tarnystos metus prie dabartinių gijėniškų ir materijališkų jų gyvenimo sąlygų? Čia tiesiog brutaliskas mūsų išnaudojimas. Ir kas valdžiai rūpi? Dirbk, badauk, tarnauk, ją garbink, kol gali judinti liežiuvi, o paskui stipk — tai jai vistiek!

Ir iš tikro, jei ne visiems, tai bent daugeliui prisieina badauti, nes už 192 rub. 76 kap. (7 rub. 24 kap. atsimuša iš 200 rub. į emeriališk. kasą) per metus, o už 16 rub. 6 kap., žodžiais: šešioliką rublių ir šešias kapeikas per mėnesį ne visi kaimų mokytojai tepataikys pragyventi. O juk daugelis turi šeimynas, pašalinius išleidimus (pav., vaikų auklėjimas)!

Kiti valdžiaberniai mums sako: valdžia nori jums padėti, bet neturi išteklių. Toks raminimas gali pakakti ir patikti tik neišmanėliams, maža tesuprantantiems lengvatikiams. Argi ta valdžia, kuri turi tiek daug pinigų visokios rūšies šnipukams, valdininkams, karūmenei ir t. t. nebeištenka apmokėti kaip reikiant pedagogų darbų? . . .

Gal Rusijoje (ir k. panašioj jai viešpatystėj) šnipukai, žandarai ir k. p. tegali turėti geresnį užlaikymą, negu apšvietimo platintojai (jeigu apšvietimu galima tik vadinti tą raugą, kurį valdžia spirte mus spiria platinti tarp žmonių) . . .

Tūli džiaugiasi, kad valdžia rūpinasi ir žada pagerinti mūsų materialią padėjimą. Žada, žadėjo, seniai žadėjo, bet tas žadėjimas veikiausiai ir liks žadėjimu, o tūliems mūsų draugams neišsemiamu šaltiniu smagių, bet tuščių svajonių. Argi rūpi valdžiai mūsų labas? Ne, jai terūpi tik ištraukimas iš mūsų didesnės sau naudos, bet ne mūsų geras. Tai, rodos, aišku, kaip du o du — keturi.

Todėl neprivalome nuolankiai žiūrėti į val-

džios kišenę, tykoti nuo jos susimylėjimo, elgetauti malonės, — tik privalome reikalauti to, kas mums priguli, reikalauti priklausomo mums už mūsų darbą užmokesnio.

Bet jeigu valdžia ir iš tikro rūpintųsi mūsų labu (ko nelaukime!), argi privalome būti jos žaislu, aklu įrankiu įkūnijimui jos tikslų, jos valios vergais, stropiais jos norų pildytojais, kadangi tie jos norai, tikslai, valia (tai visi žino) toli nepagirtini!

Argi parduosime dorą, savo žmogiškumą, pakelsime ranką prieš tą, kas šventa, stosime ant neteisingo, nelabo kelio?

Rūpestis kaip reikiant apmokėti mūsų darbą — valdžios pareiga, ir reikalauti už tai dėkingumo būtų paikystė; prieš spyrimą gi prie nedorų ir nežmoniškų darbų, privalome kuomsarkiausiai kovoti.

Ne su valdžia išvien privalome eiti, bet prieš valdžią!

Prieš valdžią mes privalome eiti ne tik kaip atskira luoma, bet ir kaip žmonės, savo krašto valstiečiai, nenorį palikti Romanovų vergais; su valdžia privalome kovoti ne tik už savo moraliską ir materialiską tiesas, bet ir už apskritai žmogišką tiesas.

Kaip lietuviams, mums reikia teipgi kovoti ir prieš ypatingą mūsų paniekinimą ir prispaudimą, prieš barbarišką išplėsimą švenčiausių, o mums brangiausių mūsų tautos tiesų.

Mokytojas.

MOKSLO SKYRIUS.

Lietuvių darbininkų judėjimas.

Istoriška peržvalga.

I.

Kapitalizmas, teip milžiniškai išsiplėtojęs XIX šimtetyje, iššaukė ant istorijos scenos dvi nauji priešingi viena antrai kiasi: buržuaziją ir proletariją. Kova tarp jų dabar atkreipia ant savęs visos civilizuotos pasaulės atydą. Kas nesekė, kad ir iš lietuvių inteligentų, su didžiausia atyda paskutinės kovos Vokietijos seime dėlei muitų pakėlimo ant reikalingiausių ir daugiausiai darbininkų vartojamų daiktų, paskui vėl — kovos per paskutinius rinkimus į Vokietijos seimą, kur visos partijos susijungė kovai su darbininkų atstovais — socialdemokratais! Kaip tēmijami išsiplėtoję darbininkų streikai! Su koku karščiu gaudomos žinios apie Maskolijos ir apskritai apie kitų kraštų darbininkų judėjimą, tik Lietuvą mūsų inteligentai tarytum pamiršta, su lietuvių darbininkų judėjimu ir jo istorija visiškai nepasizįsta. Paimkime kad ir „Varpą“, ar rasime mes ten to judėjimo

atbalsius? Tiesa, randame vieną, kitą jo paminėjimą, bet ir tiek. O Lietuvoj jau seniai yra apsireiškęs darbininkų judėjimas, pusėtinai išsiplėtojęs ir kas kartą vis labiau plėtojasi, ir Lietuvoj jis jau turi savo istoriją. Pernai Lietuvių Socialdemokratų Partija (L. S. D. P.) apvaikštinėjo dešimtmetines sukaktuves nuo lietuvių darbininkų judėjimo pradžių, bet ir apie tai nė žodžio nebuvo paminėta nė „Varpe“, nė „Ukininke“, norint, kaip teisingai pasakė vokiečių demokratų vadovas Jonas Jakoby, įkūrimas ir mažiausios darbininkų organizacijos yra svarbesnė istorijoje valanda, negu mūsų diena ties Zandau.

Šitame savo straipsnyj aš ir pasirūpįsi supažindinti „Varpo“ skaitytojus su išsiplėtojimu tarp lietuvių darbininkų naujosios galdynės judėjimo, su išsiplėtojimu tarp lietuvių socializmo mokslo ir socialdemokratų pažiūrų.

Nekalbėsiu aš čionai apie ekonomiškąjį pamatą, be kurio nebūtų galėjęs išsiplėtoti tas judėjimas ir socializmo mokslas; nekalbėsiu teip-pat apie utopiškąjį socializmą, išsiplatinusį tarp lietuvių ir lenkų emigrantų po 1831 m. sukilimo, kurio aiškiausiai atstovu buvo garsusis Joachimas Lelėvelis; nekalbėsiu apie to utopiškojo socializmo apsireiškimus

po 1863 m. sukilimo¹⁾ ir, pagaliaus, apie išsiplėtojamą tarp lenkų ir teip vadinamų lietuvių-lenkų socializmo mokslo; nekalbėsiu teip-pat ir apie išsiplėtojamą socializmo mokslo pas maskolius. Vis tai, be abejonės, turėjo didelę įtakmę ant užgimimo ir išsiplėtojimo pas lietuvius darbininkų judėjimo ir socialistiškos minties, bet vietos stoka priverčia mane čia tepabrėžti tik tai, kas arčiausiai yra surišta su išsiplėtojimu socialistiško lietuvių judėjimo naujaisioje gadynėje, tarp atgijusių lietuvių.

Lietuvių darbininkų judėjimo pradžia yra skaitoma nuo 1893 m., kuomet pirmą kartą susipratusių lietuvių darbininkų saujelė šventė Vilniuje 1-ąją gegužės²⁾, bet iš tikrųjų to judėjimo diegai jau kur-kas anksčiau buvo pradėję sprogti.

Galbūt neapsiriksiu, jei pasakysiu, kad pirmutiniu to judėjimo atstovu tarp atgijusių lietuvių buvo *Jonas Šliupas*. Jis pasižino su socializmo mokslu da bebūdamas Maskvoj ir Petrapilyj (1880—1882 m.), kur tuomet veikė garsioji maskolų socialistų revoliucionierių organizacija „Narodnaja Volia“ (Žmonių laisvė), ir jau tuomet jis buvo šiek-tiek ištraukęs į revoliucijinį darbą. Petrapilyj buvo tuomet net tris lietuvių-studentų kuopelės: vieni iš jų, filologai, tyrinėjo lietuvišką kalbą; antri, istorikai, studijavo Lietuvos ir Lenkijos praeitį, tretį — revoliucionieriai-ekonomistai, kurių atrama buvo vienas didikas iš Lietuvos, gerai mokąs lietuviškai. Visos trys kuopelės nesutiko viena su kita, ir Šliupas pasirūpino jas sutaikinti: jis pasirūpino visoms kuopelėms suteikti programą, pagal kurį visų darbas eitų lietuvių tautos naudon; — lietuviai, žinoma, turėjo prisidėti prie išliuosavimo visos Maskolijos viešpatystės iš carizmo nasrų; tapo nartas *modus vivendi* susirinkimuose, ir visi griebėsi pagal savo išgalę prie darbo; ekonomistai, tarp kurių daug buvo nemokančių lietuviškai, prisizadėjo išmokti lietuviškai ir darbuoties lietuvių labai.

Tuo tarpu, dėlėi studentų sumišimų 1882 m., Šliupas tapo prašalintas iš Petrapilio universiteto, ir tų metų vasarą jau mės matome jį susidragavusį su žinomu lenkų socialistų revoliucionierių organizacijos „Proletarijato“ veikėju *Ludviku Janavyčium* iš Kauno gub., nusišovusiu 30. V. 1902 m. Sibiro šiaurėj — Sredne-Kolimske.

¹⁾ 1870 m. dargi buvo pasirodęs Ženevoj utopiškojo socializmo dvasioje laikraštis su vardu trijose kalbose: lenkiškoj, lietuviškoj ir ukrajiniškoj — „Zmowa — Kūpos susitarimas — Hromadzki zhowor“ (žr. B. Limanovskio „Historja ruchu społecznego w XIX wieku“ 494 pp.). Ar jis ir spauzdinamas buvo trijose kalbose, negalėjau persitikrinti.

²⁾ Žr. 1903 m. „Darbininkų Balsas“ Nr. 5 (12) — „10 metų mūsų gyvenimo“.

Šviesi Janavyčiaus ypata turėjo didelę įtakmę ant Šliupo, ir jis su J-ium ir kitais draugais, važinėdamas 1882 m. po Lietuvos bajorus, rinko aukas politiškiems prasikaltėliams ir „Proletarijatu“, dargi išleidinėjo lietuviškus ir lenkiškus atsišaukimus į Lietuvos gyventojus. Pati „Proletarijato“ organizacija išleido 1883 m. lenkiškus ir lietuviškus atsišaukimus dėl Aleksandro III koronacijos.¹⁾

Kadangi Šliupo nebeprisiėmė nė į vieną Maskolijos viešpatystės universitetą, 1883 m. jis iškeliavo į užsienį ir atvyko Ženevon. Kaip buvo sukalbėta su L. Janavyčium ir kitais jo draugais, Šliupas turėjo išleidinėti Šveicarijoj socialistiškai-revoliucijinę lietuvišką literatūrą, net spaustuvę tam tikslui įtaisyti. Bet, atvykęs į Ženevą, gavo nuo „Išpildomojo Žmonių Laisvės Komiteto“ laiškus, kad esą negalima dėl pinigų stokos išleidinėti lietuviškų knygelėlių ir kad Šliupas turis atgal grįžti ir įstoti „Išpildomajį Komitetą“, bet jis nesutiko su ta propozicija. Buvo bemanąs Ženevoj į universitetą įstot, bet pinigų stoka neleido. Jo padėjimas buvo blogas, pinigai baigėsi, o iškur-nors gauti ar užsidirbti maža beliko vilties; užtai jis, Jankaus pakviestas į „Aušros“ redaktorius, su mielu noru metė Šveicariją, pametė jau net pradėtą spauzdinti bene lenkų („Przedświto“) spaustuvėje savo knygelę „Vargai etc.“ ir išvažiavo į Prūsų Lietuvą.¹⁾

Šliupas redagavo „Auszra“ nuo 1883 m. 6 numerio iki 1884 m. 6 num.¹⁾ ir, be abejonės, tai negalėjo nepalikti joje pėdsako: jis pradėjo joje užstoti skriaudžiamuosius prieš skriaudikus, bent nedrąsiai platinti laisvės ir lygybės idėjas, kritikuoti maskolų valdžią ir po truputį — negerus kunigų darbus. Ta Šliupo gadynės „Aušra“ labiausiai sukėlė prieš ją kunigus; už tokią jos pakraipą jie dargi apšaukė ją bedievišku, socialistišku laikraščiu, norint nė bedievystės, nė socializmo dvasios nebuvo ir negalėjo būti tokiam laikraštyj, kuris vis da tebesirūpino apimti visus lietuvių sluogsnius ir tikėjosi ką geruoju, „diplomatų“ keliais išgauti nuo maskolų valdžios.

Socialistiškas Šliupo veikimas aiškiai teapsireiškia tik nuvykus jam 1884 m. į Ameriką ir susitikus ten, iš vienos pusės, su milžiniškai išsiplėtojusiu kapitalizmu, iš kitos — su to kapitalizmo jungo prislėgtaisiais lietuviais-darbininkais. Čionai, kaip jau buvo minėtamjame straipsnyj jo paties ir p. m. „Varpo“

¹⁾ 1903 m. „Varpo“ Nr. 3 — „Minės apie mano pretikius prie „Auszros“. Rašo buvęs jos red. J. Sziupas. — „За сто дѣтъ (1800—1896). Соображенія Бурдевъ. Часть II“; 116 pp.

Nr. 12 V. Kapsuko¹⁾ rašyta, jis iš pradžių prisideda prie „Unijos“, o 1885 m. 2 liepos įkuria naują laikraštį „Lietuwiszkaŭji Balsas“. Iš pradžių „L. Balsas“ daugiausiai kovojo su lenkais, sulenkėjusiais lietuviais ir kunigais, buvo tautiškai-kultūrišku laikraščiu, tik vėliaus apskelbė kovą ir visai kunigų luomai, pagaliaus, katalikystei ir visai šių dienų visūmenės tvarkai. „L. Balsas“, kaip teisingai sako minėtamjame straipsnyje V. Kapsukas, pirmutinis iš lietuviškų laikraščių pradėjo aštriai kritikuoti maskolių valdžią, jis pirmutinis pradėjo pabrėžti ant kiekvieno žingsnio kovos reikalingumą su ja; jis pirmutinis pakėlė Lietuvos nepriegulmystės klausimą ir pradėjo remties ant darbininkų klasos, norint jame da nebuvo aiškiai pabrėžiama ta klasų kova, nebuvo atkreipiama atyda ant organizavimo tos kovos, o tik aiškinamas neteisingas turtų padalinimas ir visūmenės tvarka, kaip visų vargų ir prispaudimų priežastis.

Beto, jau 1885 m. Šliupas išleido socialistiškoj dvasioj parašytą savo knygelę „Išganymas Vargdienio“ — tai ar tik nebus ta pati perdirbta knygelė, kurią jis buvo pradėjęs Ženevoj spaudžinti; 1887 m. jis išleido brošūrą: „Litwini i Polacy“, kurią užbaigia šauksmu: „Visų šalių proletarijai, eikite išvien!“

Toks Šliupo darbas ir „L. Balsas“ pakraipa, kaip jau matėme iš minėtojo Kapsuko straipsnio, pakėlė tarp visų reaktionierių didelį trūkumą ir dargi atstūmė nuo savęs daugelį Europos lietuvių inteligentų, kurie buvo priešingi rėmimui atgijančios Lietuvos ant darbininkų klasos ir tokiai aštriai su kunigais, lenkais ir maskolių valdžia kovai. Bet vistiek „L. Balsas“ ant pavienių ypatų (Europos inteligentų), norint Lietuvą jis maža tepasiėkdavo, turėjo įtakmę ir vėliaus, prasidėjus Lietuvoj stipresniam darbininkų judėjimui, mes matome tas ypatas prisidėjus prie to judėjimo. Kur-kas didesnį pėdsaką paliko „L. B.“ tarp Amerikos lietuvių-darbininkų, kurie rado jame aiškiai išreikšta tai, prie ko juos Amerikos kapitalizmas jau buvo gaivališkai pastūmėjęs, būtent kovą su kapitalistais.²⁾

Prie Amerikos lietuvių, kurie, be abejonės, prisidėjo ir dabar da tebeprisideda prie plėtojimosi lietuvių darbininkų judėjimo Lietuvoje, mes da sugrįšime, o dabar dirstelėkime į pačią Lietuvą.

Užgesus „Aušrai“, lietuvių inteligentai, negalėdami susitelkti nė radikališkamjam

„L. Balse“, nė klėrikališkojoj „Šviesoj“, nutarė, pagaliaus, išleidinėti savo organą. Tokiu būdu 1889 m. pasirodė Prūsų Lietuvoje lietuvių inteligentų organas „Varpas“, o 1890 m. ir paskirtas žmonėms, greta „V-po“ išeinąs, „Ukininkas“.¹⁾ Apie juodu ir susitelkė beveik visi to laiko dirbantieji lietuvių inteligentai ir juodu ilgą laiką turėjo Lietuvoj vyriausią įtakmę.

„Varpas“ visuomet rūpinosi, o ir dabar da tebesirūpina (?! *Red.*) „neskirstyti lietuvių į luomas“ (teisingiaus būtų pasakius „į klasas“), rūpinosi apimti bendrus, jo nuomone, visoms lietuvių klasoms reikalus ir, žinoma, buvo priešingas rėmimuisi ant kokios-nors vienos klasos, norint iš tikrųjų „Ukininkas“ tesirūpino vien tik smulkiaja buržuazija — ūkininkais, amatininkais ir mažiukais pirkliais, kurie ir buvo skaitomi už tautos pamatą. Persitikrinti apie tai galima iš kiekvieno senesniojo „Ukininko“ numerio, nepaisant į visus šešėlius, kurie galima pastebėti jo plėtojimosi. Tik paskutiniiais metais, prisidėjus jaunesnei kartai ir susiorganizavus į Lietuvių Demokratų Partiją (L. D. P.), tapo pabrėžta, kad ji pirmiausiai rūpinasi darbininkais, paskui jau mažžemiais ir vidutiniais ūkininkais, amatininkais ir mažaisiais pramonininkais, žinoma, tik tais jų reikalais, kurie, jos nuomone, yra jiems visiems bendri, tai yra politiškai-kultūriškaisiais jų reikalais, šalyje palikdama kokios-nors vienos luomos ekonomiškuosius reikalus.²⁾

Bet eiti prieš darbininkų judėjimą, kovoti su juo, kaip tai, pavyzdin, daro klėrikališkai-bajoriškoji lenkų demokratų partija („Narodowa Demokracja“), varpiečiai ikišiol to nedarė. Priešingai, kiti dargi aiškiai jam simpatizavo. Ypač simpatizuojęs jam buvo lietuvių-maskviečių būrelis, kuris ir teoretiškai buvo gana gerai pasižinęs su visūmenės mokslais; kai-kuriems iš jų vėliaus, jau apsigyvenus Lietuvoje, teko da geriau pasižinti su tais mokslais iš nelegališkos vokiškos ir lenkiškos literatūros; neliko be pasekmių ir gana tankūs kai-kurių iš jų susėjimai su lenkų socialistais — P. P. S. sąnariais.

Vienas iš to laiko varpiečių-vadovų, rašydamas 1895 m. P. P. S. organe „Przedświt“ (Nr. 6) straipsnį: „Tautiškas lietuvių judėjimas“, tarp kito ko sako: „Gana daug lietuvių inteligentų, pagal savo persitikrinimą, yra prielankių socialistiškam judėjimui, bet,

¹⁾ Neminėsiu aš čia tų lietuviškų laikraščių, kurie, kaip klėrikališkieji, tik kenkė darbininkų susipratimui.

²⁾ Žr. 1902 m. „Varpo“ Nr. 12 L. D. P. programo projektą ir 1903 m. Nr. 9—10 „Iš L. D. P. nusprendimų“.

¹⁾ „Varpo“ užgimimas.

²⁾ Žr. „O ruchu robotniczym litewskim w Stanach Zjednoczonych Ameryki. „Lietuvos Mylėtojas“ (Šliupas) — 1899 m. „Robotnik Litewski“ Nr. 3.

nematydami da Lietuvoj tam tikros tai idėjai dirvos, neišreikšdavo viešai savo persitikrinimų. „Varpas“ yra bendru visų pirmeivių lietuvių inteligentų organu, užtat nieko nėra įstabaus, kad ten galima rasti įvairiausios pakraipos ir turinio straipsniai.“ Tarp tų įvairiausios pakraipos straipsnių randame ir socialistiškus straipsnius; ypač puola į akį socialistiškai P. Liūto ir J. Šidaro straipsniai.¹⁾

1892 m. „Maskvos Lietuvių Draugystė“ (M. L. D.) jau išleido ir pavedė „Ukininkui“ perdirbtą iš lenkiškos kalbos knygelę „Genių Dėdė“²⁾ („Ojciec Szymon“). Tais pačiais metais kai kurie Europos lietuvių inteligentai buvo prisidėję ir prie „Lietuvių Mokslo Draugystės Amerikoje“ išleidžiamo Tilžėje pas Jankų literatūros ir mokslo mėnesinio laikraščio „Apšvietos“.

„Apsvietos“ redaktorium ir pirmutiniu rašytoju ir šelpėju buvo J. Šliupas. Tai buvo pirmutinis jo laikraštis, pasirodęs po „L. Balso“, kurs nustojo 1889 m. išeidinėjęs. Artimiausiais bendradarbiais buvo: J. A. (J. Andžiulaitis = Kalnėnas) ir V. D. „Apšvieta“ buvo tikrai progresyvišku revoliucijiniu, su aiškia socialistiška pakraipa laikraščiu; dabar ji su noru jaunūmenės skaitoma, bet tuomet da peranksti buvo pasirodžiusi: da nerado reikalingos tam dirvos, kad galėtų plėtoties, ir jos teisėjo tik 15 numerių (884 pp. in 8°).

„Apšvietoj“ tarp kito ko buvo atspaudinta pirmą kartą P. Miškinio perdirbta iš lenkiškos kalbos brošurėlė „Bruzdos Joniukas“ („Janek Bruzda“), kuri 1895 m. tapo teipgi maskviečių (M. L. D.) išleista vardu „Krumplių Jonas“. Tuo laiku jau buvo pradėtas rašyt ir „Parmazonas“, ir „Joniškis“ 1893 m. „V-o“ Nr. 3, laikraščių peržvalgoje (1883 iki 1893)³⁾, pabrėžia ir kritikuoja neseniai apsirėikusių pakrypimą, skelbiantį, kad Lietuvos laimė reikią statyti ant darbininkų reikalų pamato.

Nustojus 1893 m. išeidinėti „Apšvietai“, Šliupas 1894 m. 23 sausio pradėjo išleidinėti Amerikoje naują grynai socialistišką (pašvesta darbininkams) laikraštį „Naują Gadynę“.⁴⁾

¹⁾ Žr. 1890 m. „V-o“ NNR. 1, 2 ir 5–12, 1891 m. 2–5, 1892 – 3–5, 9 ir 11, 1893 – 1 ir 8, 1894 – 3, 7 ir 8, 1895 – 1, 4, 5, 7, 8 ir 12, 1896 m. – NNR. 1, 4, 5 ir 7.

²⁾ 1896 m. ji buvo antrą kartą išleista, 1900 m. – trečią.

³⁾ Tuomet buvo švenčiamos dešimtmetinės „Aušros“ sukaktuvės.

⁴⁾ 1894 m. išėjo 1–23 „Naujos Gadynės“ num. Mt. Carmelyje, 24–36 – Shenandohe; 1895 m. – 1–16 Shenandohe, 17–33 – Scrantone, ir 1896 m. – 1–20 Scrantone. * Iki 1895 m. 18 num. išeidinėjo po 16 pp., paskui – po 8 pp. in 4°, 1896 m. 20 birželio išėjo paskutinis jos numeris (20).

Pirmutiniu rašytoju ir šelpėju ir čia buvo patsai Šliupas; prie jo buvo prisidėję: kun. V. Demskis, A. Bacevyčius ir kiti.

Norint „Nauja Gadynė“, kaip ir „Apšvieta“, labai nemeiliai atsiliepdavo apie „viršdebesi“ „Varpą“¹⁾ ir „Varpas“ smarkiai kirzdavo jai už jos taktiką – drabstymą purvais savo priešų ir neparlamentarišką kunigų koliojimą²⁾, bet ir joje mes randame pavienių varpiečių raštus: 1894 m. NNR. 11–15 randame P. Lafargo „Pasaką apie Adomą ir Jievaž“, P. Miškinio išverstą iš vokiškos kalbos; NNR. 17–31 randame profesoriaus J. Ivaniukovo raštą: „Liberalizmas ir mokslizmas socializmas“, Jogviliečio išverstą iš maskoliškos kalbos; 1895 m. NNR. 13–17 tapo pradėtas spausdinti J. Šidaro raštas „Vardan teisybes“, parašytas pagal dvi vokiečių socialdemokratų vadovo Liebknechto knygelės: „Gegen Trutz und Schutz“ ir „Wissen ist Macht – Macht ist Wissen“.

Bet ta varpiečių-socialistų kuopelė da nebuvo susitelkusi į tam tikrą organizaciją, da tebedirbo demokrotų eilėse. To priežastį paaiškina minėtasis augščiau varpietis-socialistas minetamjame 1895 m. „Przedświto“ straipsnyj.

„... Tris milijonai lietuvių, rašo jis ten, susideda beveik iš vieny ukininkų, to, kaip visur, teip ir pas mus, konservatyviškiausio elemento. Jei kur kitur tarp ukininkų, kur-kas labiau išsiplėtojusij, negu lietuvi, tik paskutiniaisiais metais tepradėjo platinties socialistiškas judėjimas, tai nėra nieko nuostabaus tame, kad mes dėl ypatingų savo sąlygų tik neseniai tepradėjome bandyt organizuot ir sistematiškai veikti toje pakraipoje. Pirmiau negalėjome apie tai manyti, nes turėjome bent truputį sumažinti viešpataujantį Lietuvoj tamsumą, turėjome praminti kelius platiniimuisi Lietuvoj apšvietimo. Tai nelengvas uždavinys, kadangi turime, dėlei caro uždraudimo, nekalčiausio turinio lietuviškas knygas su dideliu sunkumu gabenti per sieną; pradžioj inteligentų buvo labai mažai; lietuvių buržuazija juo labiau niekino žmones, kad jie kalbėjo svetima jiems chamų kalba. Kunigai, kurie turi čia didelę įtekme, kiek galėdami, rūpinasi laikyti žmones tamsybėje – tai jų interesas. Taigi nieko nėra nuostabaus, kad ikišiol mes ypač rūpinomės pakėlimu žmonių apšvietimo ir pabudinimu politiško liberalizmo ir tik po truputį, nedrąsiai, platinome socialpolitiškas idėjas, juo kad ir mes patįs nežinome tinkamos literatūros, kadangi socialistiška lenkiška literatura nelabai mums tinka, nes yra pritaikinta miestų ir fabriky proletarijato reikalavimams...“

Ar plačiai jau buvo išsiplatinusios tuomet sodžiųjų socialistiškos idėjos ir kokių būdu jos, kad ir po „truputį, nedrąsiai“, ten buvo tuomet platinamos?

Išsiplatinusios jos sodžiūje buvo tuomet labai mažai, nes ir platinte beveik nebuvo platinamos: varpiečiai-socialistai, kurie vieni

¹⁾ Žr. „Apšvietos“ 88 ir 161 pp., „N. Gadynės“ – 1894 m. Nr. 16 ir 1895 m. Nr. 16.

²⁾ Žr. 1894 ir 1895 m. „Varpo“ lietuviškųjų laikraščių peržvalgą, kurią dažniausiai tuomet rašydavo velionis Petras Matulaitis (Paulius).

tegalėjo veikti tuomet toj pakraipoj sodžiūje, kaip matyt ir iš paduotosios augščiau ištraukos, buvo savo gadyinės vaikais: kaip ir daugelis to laiko kitų kraštų socialistų, jie labai pesimistiškai žiūrėjo į sodžius; antra, ir varpiečiai-socijalistai, eidami visos civilizuotosios visūmenės evoliucijos keliais, turėjo eiti ir lietuvių visūmenės evoliucijos keliais: jie sakėsi pirma turį sumažinti viešpataujantį Lietuvoje tamsumą, o paskui jau imties platinti prirengtoji dirvoji socialistiškas idėjas. Tiesa, platino apšvietimą, bet, kaip jau buvo augščiau sakyta, teplatino tik tarp smulkiosios buržuazijos¹⁾, prie kurios buvo lengviau prieiti ir kuri, razdama teikiamuose jai raštuose apsprendžiamus savo reikalus ir turėdama didesnę išteklių ir daugiau laisvo laiko, noriau priimdavo duodamą jai peną; ir socialistiškosios knygelės tebuvo platinamos tarp šito sluogsnio, ypač tarp jaunūmenės. Norint minėtojo straipsnio autorius sako, kad jau esą pradėta organizuot ir sistematiškai veikti sodžiūje socialistiškoji dvasioji, bet to veikimo pėdsakų mes ten nerandame; apskritai sakant, didžiausia to laiko varpiečių atyda buvo tuomet, kaip da ir dabar, atgręžta į rašymą ir išleidinėjimą laikraščių ir knygelių, — tais pačiais keliais ėjo tuomet ir varpiečiai-socijalistai.

Sodžiaus darbininkai ir mažiukai savižemiai (daržininkai, dešimtinininkai), kurių yra Lietuvoj galbūt skaitlingiausias sluogsnis²⁾, tarytum visiškai buvo tuokart ignoruojami, norint tai, kaip jau dabar ir praktika parodo, yra geriausia dirva socialistiškam judėjimui, ne ką blogesnė už fabriku ir dirbtuvių darbininkus. Dirva tam judėjimui buvo, tik lietuvių-socijalistai da neatgręžę buvo į juos savo atydos.

Tik 1895 m. jie drąsiai pakelia savo balsą; tuomet jau ir „Varpe“ aiškiai apsiereiškia skirtumas tarp vienos ir kitos varpiečių pusės. Vienas iš to laiko varpiečių, teisingiausias, ūkininkiečių vadovų, p. N., perkratinėdamas 1895 m. „V-po“ Nr. 7-me 1894 metų „U-ko“ priedus, taip rašo:

„Jau 12 metų pėrėjo nuo pradžios mūsų judėjimo, o mes dar nė žingsnio pirmyn nepadarėme, išsiaiškinami kelus, kuriais turime eiti, idealus, kuriuos pasiekti norėtume. Dar ir šiandien, lygiai kaip prieš 12 metų, rūpinamės vien tik pakelti patriotizmą ir pripratinti žmones skaityti, neaiškindami arčiaus, kur turi nuvesti mus tas patriotizmas, kokią naudą galime turėti iš mokėjimo skaityti. Prie dabartinių sąlygų ne tas tikrai myli Lietuvą, kurisai laiko pasikabinęs ant sienos Vytauto paveikslą ir giria kur galėdamas jos genijų, kurisai dega platoniška meile Lietuvos ir jos žmonių, bet tas, kurisai, be to viso dar su atida

žiūri, kas gero yra pas kitus, kurisai stengiasi pažinti, kur eina ir ko nori kiti, išimtingesniejie už mus, idant galėtų nurodyti tai savo tautiečiams Mokėjimas skaityti yra labai didelis daigtas, bet tik tuomet, kada mes suvartojame jį pažinimui sąlygų savo gyvenimo, o teipo-gi ir siekių ir idealų žmonių, idant juos sekti galėtume. Metas jau ir labai metas žvilgterėti ant to dalyko, metas jau aiškiau nurodyti kelią, kuriuo mes eiti turime, idant bendrais žmonių keliais eitume. O kokie yra — tie bendriejie keliai, kuriuos mes žinoti privalome? Tam tikslui nusiimkime ant valandėlės akinius, per kuriuos mes tik Lietuvą tematome, ir meskime savo akim ant platesnio visos žmonijos horizonto. O ten mės įstabius dalykus pamatysime; pamatysime, kad XIX amžj užbaigia tokie pat atsitikimai, kaip ir perėjusj XVIII simtmetj, tik veikėjai persimainė. Pabaigoje perėjusio simtmečio įstojo į kovą — iš vienos pusės ištvirkusi dvasiška ir doriškai aristokratija, svietiška ir dvasiška, su savo privilegijomis ir atbulainiais geidavymais, iš kitos pusės tvirta doriškai ir dvasiškai buržuazija, kuri pakėlė tada papartj laisvės, lygybės ir progreso. Kuo pasibaigė kova, kiekvienas žino. Pirmoji ir antroji luoma turėjo palikti savo vietą trečiajai luomai — buržuazijai, kurisai mūsų laike, pabaigoje XIX amžiaus, lemta palikti vietą ketvirtajai luomai — darbininkams, kurie lygsiolei negalėjo naudoti iš buržuaziškos laisvės ir lygybės, kurie šiandien nežiūrint ant laikančios savo rankose, valdžią buržuazijos, žabangų ir persekiojimų, kas metai vis drąsiau reikalauja sau tiesų ir tikisi jau neužilgo sugriausią buržuazijos viešpatystes ir įgyvendinsią savo idealus; idealai tie vadinasi bausiu kelintam žodžiu — socializmas, o tie nešiojtojai progreso, apaštalai naujų geresniųjų laikų — socialistais. Stai kuo žada užsibaigti XIX ir prasidėti XX amžis. Nepasergėti to gali tik tie, kurie tyčia užsimerkia ant istorijos bėgio; tik tie tegali nematyti kovos, verdančios visame sviete, tik tie gali neprijausti norams 4-os luomos, kurie tyčia to žinoti nenori“

Paskui, da pabrėžęs reikalingumą pas mus kovos su carizmu, N. trumpai perkrato visus 1894 m. „Ukininko“ priedus-knygeles ir užbaigia pasergėjimais apie daktaro *Baltušio* knygelę „Ant nakvynės“.

„ . . . „Ant nakvynės“ parašyta matomai del sapno à la Bellamy. Daktaras sapnuoja ten, kad kaimas, kuriame jisai apsinakvojo, išvien dirba lauką, išvien gyvena, o — elgiais teip kaip amerikouj belletristas Bellamy vaizdina miestą XX amžyje, tai yra laike, kada įvyks gyvenime socialistų idealai.

„Ta apysaka yra vienintelis, nors ir nedrąsus baudymas užkabinti draugišką klausymą. Autorius tarytum bijo aiškiai ištarti apie tai, ką milijonai žmonių laiko per „credo“ savo gyvenime, ką tikisi jau neužilgo draugijoje įvesti. Tiesa, autorius tos knygutės tikrina pabaigoje, kad jo sapnas kada nors įvyks, tik girdi, „vyručiai, reikia skaityti geras knygeles ir laikraščius, idant mūsų protas apsišviestų.“ Gerai pasakė! Bet tepaziūri autorius į mūs literatūrą, tenurodo knygeles ir laikraščius, kuriuos skaitydamas, žmogus gali apsišviesti socialistiškuose klausymuose. Per „Genių dėdę“, išleistą privatiškai, tik vieną „Ant nakvynės“ galima nurodyti; bet ir toji patilpo į Ukininko priedą tik dėlto, kad autorius išreiškė juje savo mislį teip neaiškiai, kad vargiai kas ją galės suprasti. Tegul tik autorius būtų atvirai, plačiai ta klausymą apsvarstęs, be abejo ta apysaka būtų da ir šiandien rankraštyje autoriaus kiseninuje tebegulinti, nes pas mus ligšioliai dyvinu būdu da yra uždėta anatama ant raštų aiškinančių politiškus ir sociališkus klausymus. Pakolei bus ta anatama ant rimtų raštų, tolei

¹⁾ Neminu čionai lietuvių-moksleivių.

²⁾ Žr. Kauno, Suvėlkų ir Vilniaus gub. „Памят. книга“.

mūsų žmonės nesupras gerai savo padėjimo; pakolei mes, rašantieji, bijodamiesi drąsiai teisybei į akis pažūrėti, bovysimės tik rašymu „apsysakų lengvo turinio, mūsų darbas neatneš reikalingų vaisių.“

Literatiškoji Komisija, kuriai buvo atsiųstas peržiūrėti tas N. straipsnis ir prie kurios tuomet prigulėjo keli rimti lietuvių rašytojai, savo vardu pabrėžia tame pačiame „Varpo“ numeryje jau įvykusį varpiečių gyvenime apsireikimą¹⁾, būtent kad „paziūros ant reikalingumo aiškinti mūsų raštuose sociališkas idėjas, kaip jas supranta p. N., skyria visą mūsų jaunuojuose į dvi dali, viena — į pasekėjus bei platintojus Europos socialistų mokslo ir antra — į tokius šalininkus sociališkų reformų, kurie norėtų, judinant šią klausymą, remtis tikta ant Lietuvos gyvenimo. Vieni norėtų tiktai sugriauti visą šių dienų gyvenimą ir įsteigti ant jo griuvėsių naują amžį, suteiksiantį visiems žmonėms laimę ir teisybę; kiti ir malonėtų eiti prie tos laimės, bet jie norėtų eiti palengva, nieko negriaudami iš pamatų, — jie norėtų žmonėms duoti tikta apšvietimą ir sugudrinti juos, kad ilgainiui patys tie žmonės, eidami drauge su kitoms tautomis, pasirūpintų įgyti reikalingus gyvenimui įrankius ir tautos tiesas“ . . .

Ateinančiame numeryj (8) randame teip pat vieno varpiečių vadovo M. R. straipsnį „Mūsų reikalai“. Trumpai perkratęs lietuvių judėjimo evoliuciją, M. R. gale sako: „ Tai gi nelaimingiausia dalis mūsų tautos, tai darbininkai. Ant jų tai vertėtų pirmiausiai atkreipti akis norinčių tarnauti vargstančiai žmonijai. (O tokių varguolių mes turime ne mažiau per 1 milijoną!) . . . Mus-gi ikišiol šita dalis mūsų brolių visiška užmiršta. Ikišiol mes, kaip jau sakiau, buvome užimti beveik žemvaldonais-ukininkais. Nesakau, kad mes turėtume pametę pradėtą darbą apie pagerinimą buvio ukininkų griebtis prie vienu tik darbininkų. Ne, mums reikia rūpintis apie abėjus!“ . . .

Šitie varpiečiai-socialistai, pagaliaus, ir sutvėrė 1895 m. lietuvių socialdemokratų kuopą, kuri rūpinosi, kiek galėdama, išleidi-

¹⁾ „Nuo Literat. Komisijos“ — 1895 m. „V-po“ Nr. 7.

nėti toj pakraipoj knygeles¹⁾. Tos kuopos (L. S. D.) tapo išleista 1895 m. knygelė „Kas yra, o kas bus!“, jos ir pavienių jos sąnarių rūpesčiu tapo išleistas „Krumplių Jonas“, o teipgi ruošiamas spaudai ir daugiau knygelė, kurios vėliau pasirodė: *Šventmiki* „Parmazonas“ (1897 m.), *J. Sidaro* „Vardan teisybės“ (1897), tas pat raštas, kurs buvo pradėtas „N. Gadynej“ spausdint, tik čia yra truputį perdirbtas ir užbaigtas, *J. Sidaro* vertimas iš vokiškos kalbos (*J. Šterno*) „Įtekmė socializskų sanlygų ant visu kultūros szaku“ (1898)²⁾.

Iš prigulėjusių prie šitos socialdemokratų kuopos tegalime tuo tarpu paminėti *Petrą Matulaitį* (*Paulius, Žmogutis*)³⁾, norint jis nelabai karštai tedalyvavo; į *V. Kudirką* šitos idėjos atsimušdavusios kaip žirniai į sieną . . .

Daugumas iš šitų socialdemokratų, kaip jau galima spręsti ir iš augščiau minėtojo „Przedšwito“ straipsnio ir ką-tik minėtų M. R. žodžių, nenustojė teip pat darbavęsi ir „Ukininke“ bei „Varpe“; jie nenustojė darbavęsi „U-ke“ ir „V-e“, užgimus 1896 m. ir L. S. D. Partijai ir prisidėjus prie jos šitai kuopai; da daugiau, kai-kurie iš jų dargi buvo demokratų judėjimo vadovais, buvo „Ukininko“ ir „Varpo“ redaktoriais.

Greta šito judėjimo tarp lietuvių inteligentų, dažniausiai gyvenusių mažuose Lietuvos miesteliuose, toli nuo didesnių centrų, plėtojosi visai savais keliais judėjimas Lietuvos miestuose — pirmiausiai Vilniuj ir Kaune. Pagaliaus tiedvi srovi susiliejo viena su antra, sutvėrė 1896 m. Lietuvių Socialdemokratų Partiją ir dabar susigrupavo aplink „Darbininkų Balsą“. — Apie tai aš pakalbėsiu antrojoj šito straipsnio dalyj. *Beržaitis.*

¹⁾ „Augis darbininkų judėjimo Lietuvoje Parasė A. Lietuvis ir N. N. Plymouth, Pa. 1900“; 35 pp.

²⁾ Plymouth, Pa. Kasztai ir spauda „Vienybės Lietuvininku“.

³⁾ Žr. 1900 m. „V-o“ Nr. 7. — „A. a. Daiktas Petras Matulaisis.“ A.

LITERATŪROS SKYRIUS.

Po vakacijų.

(Iš studentų gyvenimo.)

Fragmentas.

Kiekvienos tautos kalba turi daug ypatingų žodžių ir reiškinių, kurie vartojami padidinimui ar tai komizmo, ar tragizmo, arba ir kitokių kalbos efektų.

Lietuviška kalba turi teipgi tokių žodžių ir reiškinių, ir mano draugas Petras, senas pirmojo kurso studentas-tehnologas, su kurino aš ilgą laiką gyvenau, turėjo nemažą jų rin-

kinį ir visuomet vartojo juos, tik ne dėlto, kad jis nebūtų galėjęs be jų apsieiti, bet dažniausiai juokui, komizmui išreikšti.

Žodžiai: ablamukas, ušmalas, abliubenyčia, moliūgas ir t. t. ir t. t. . . . teip ir girdėdavos jo kalboj.

Gyvenova mudu kartą mažam kambarėlyj, pentkame gyvenime, pas inteligentišką seniukę *Mariją Kirilovną*, kurią vadindavova *Kiriliene*. Abu buvova bėpinigiu ir dėlto visuomet būdavova Kiriliene skolinga. Kai-kada po kelias sąvaites ir po mėnesį negalėdavova užmokėti, ir ji už tai nevaikydavo mudviejų iš savo buto. Pati buvo neturtinga, be pinigų, ir

turbūt dėlto taip gerai suprazdavo varguolių padėjimą. Vietoj pinigų Petras dažnai mokėdavo jai visokiais juokais ir anekdotais, ir bobelė pakakinta išeidavo iš mudviejų kambario.

— Linksmam — ir beturtėliui gera būti!
— sakydavo ji: — Ak, komikas! . . .

Petras iš tikro buvo komikas, bet šale komizmo atsižymėjo jis ir kitokiomis savo pobūdžio ypatybėmis ir dėlto buvo laukiamas svečias studentų draugystėje, kur jis skaitėsi už „svietišką žmogų“. Nemokėdamas nei sokti, nei dainuoti, nei griežti, jis visuomet su noru dainuodavo, šokdavo ir „grieždavo“ — lošdavo kortomis. Beto, mėgdavo dar vaikščioti retymais ant lekcijų ir į viešąją knygyną.

Į savo vargingą, bėpiniginį gyvenimą žiūrėjo visuomet indiferentiškai ir dvasioj buvo tikras optimistas. Nuplyšęs, dažnai be uždarbio ir be pietų, dirbdavo jis juokus, nuėjęs kad ne pas vieną, tai pas kitą iš savo draugų, ir rytdiena jam nė galvoj, nors kišenėjs ir pastipusio skatiko nebūdavo.

— Gerai dėlto bėpinigiui studentui Petrapilyje! — juokdavos jis, — neuždirbi kitąkart per kelis mėnesius nė skatiko ir badu nėra kaip nenumiršti. Kad ne vienas, tai kitas paskolina tau 20 kap. pietums, arba kad ne, prigirdo su arbata ir vaikštai sau pilvą išpūtęs, kaip koks klebonas.

Ašen bardavau jį už nelankymą lekcijų ir įkalbinėdavau mesti lošimą.

— Eik, ušmale! — atsakydavo jis juokdamas, — aš ir pats tai žinau, bet tu pasakyk man, kaip pamesti ir kaip savo darbštumą padidinti! Paplepėti kaip Kirilienė betkas moka.

Kartais paklausydavo jis mano privadžiojimų ir tuomet prašydavo manęs prikelti jį, kuomet bus laikas ant lekcijų eiti. Patsai gi guldamas dėdavo ties savim ant grindų savo vargiai gyvą, su nulaužtais viršeliais laikrodėlį, kad nepramiegotų lekcijų. Ir nežiūrint į tokį rūpestingumą, apsireiškiantį kartais kuone perijodiškai, jis dažnai teišvyzdavo tą savo laikrodėlį ant rytojaus apie 11 arba 12 valandą. O kuomet aš keldamos traukdavau nuo jo antklodę, jis įsikabindavo su rankomis ir neduodavo.

— Eik šalin, moliūge! — juokdamas rėkdavo jis, — štai kad spirsiu su koja į pilvą, tai pamatysi! Ha, ha, ha . . . Pats nemiegi naktimis, kaip koks pakaruoklis . . . ha, ha, ha . . . ir kitam neduodi! Ušmale! Ooo-ha-ha-ha! Ką aš tau padariau, už ką tu mane smaugi? Bijok tu Dievo, bedūšninke. Ha-ha-ha . . .!

Jeigu man pasisekdavo nutraukti antklodę, jis tuomet, atsiklaupęs ant lovos, susidėdavo

rankas, kaip poteriams kalbėti, ir juokdamas, bet kuo-meiliausiu balsu pradėdavo:

— Antaniuk! . . . Brolyt! . . . susimylėk, atiduok! Aš tik valandėlę . . . Tik susišildysiu užsiklojęs ir atsikelsiu . . .

Ir jeigu atiduodavau, nėkuomet neatsikeldavo.

Kartais pakeltas jis greitai atsisėzdavo, bet, pažiūrėjęs į laikrodėlį, virzdavo vėl ant šono ir miegodavo. Arba kad ne: pasiražydavo ir, atsirėmęs alkūnėmis į kelius, pradėdavo snausti.

— Ak, kad čia dabar tavo tėvas įeitų! Tai kad duotų, tai duotų tau! — juokdavaus ašen.

Jis teipgi juokdavos, arba pakėlęs galvą pradėdavo plepėti:

— E, broli, kad tu žinotumei, kokią aš abliubenyčią sapne mačiau! Kad taip tau, būtumei sutirpęs. Ar nori pamatyti abliubenyčią, Antanai? — Ha-ha-ha! . . . U-u-u-ha! . . . broli!

Paskui jis pagriebęs apsikabindavo priegalvį ir, užgulęs jį, vėl užmigdavo.

Kuomet man atsibozdavo su juo kamuoties, aš nebekeldavau jo, ir tuomet mudu kuone po kelias savaites, taip sakyti, nesimatydavoma namie. Nuo ryto išeidamas palikdavau aš jį bemiegantį, o kuomet jis nakvoti pareidavo, o pareidavo vėlai, aš jau miegodavau. Susitikdavoma mudu tiktai svetur: ar pas draugus, ar valgykloj, ar ant gatvės.

Egzamenų laike jis gangreit tiek-pat tesidarbuodavo, kaip ir per metus, užtat per 5 metus jam neteko nei karto į antrą kursą pereiti.

Vasarai atėjus mudu persiskirdovova. Aš išvažiuodavau į Lietuvą pas tėvus, o jis kurnors ant lekcijų, bet rudenį pagrižęs aš jį visuomet atrazdavau jau Petrapilyj beduodantį egzamenus iš karto į du institutu.

— Ar žinai ką, — tarė jis man kartą, sutikęs mane po vakacijų, — labai laiko neturiu, bet jeigu netoli kur gyveni, man ne pro šalį būtų užėti, tik ne pas tave, o, ne! . . . prie tavo sūrių, broli! Ha-ha-ha! Kvepa jie iš tolo pasiutėliai.

Aš buvau tuomet apsigyvenęs ant Puškino gatvės ir labai dideliuos namuos, viršutiniame gyvenime, su dviem draugais: vienas buvo antro kurso juristas ir antras vos tik pastojęs matematikas.

— Ir koksai kibšas jus į tokią angštybę užnešė? — prakalbo Petras mūsų kambarinėjėjęs. — Jeigu kasdien po 10 kartų nulipti ir užlipti, o mažiaus, nežinau, ar kuomet prisieis, tai tuomet čebatų ir 10 porų per metus neužteks. Ak, jūs, matematikai ir politiški ekonomai!

— Skaitote, skaitote ir nesuskaitote, kad jums vieniems čebatams per metus išeis . . . Jeigu skaiyti po 10 rublių už porą, pigesnių jūs, kaip aristokratai, nenešiosite, tai tuomet . . . no, matematikai? — paaugštino balsą, rodydamas su pirštu į matematiką, ir paskui pats atsakė: — Už 30 porų — 300 rublių. Ha-ha-ha-ha! Ot ir matematikai su ekonomais!.. Ablamukai jūs, o ne ekonomai! Ha-ha-ha . . .!

— Jūs tiktai nepykit, — tarė paskui Petras, papurtes matematiką už pečių ir apžvelgęs draugus, — aš tik teip sau plepu, kad linksma.

Bet pamatęs, kad matematikas šaipos be piktos ironijos, jis bakstelėjo jam su kumčia į šoną ir prasijuokė: „Teip, tokios tokelės, mano vyreliai!

— Na, papasakokit ką-nors apie Lietuvą, kas ten dedas. Kur, kas, kaip, ką, su kuo, ir dėlko? Ha-ha-ha . . .!

— Linksma dėlto man į jus, ušmalai, žiūrint, kuomet jūs atvažiuojat apsikrovę su sūriais ir sviestu. Visi tokie atsigavę, apvalūs, kaip moliūgai, ir kišenės pilnos pinigų. E, malonu terp tokių žmonių pabūti ir dar maloniau tų jų gardumynų pavalgyti!

Teip linksmai plepėjo jis mūsų nedideliame kambaryje su trimis langais į kiemą, kuris, iš visų pusių augštomis mūro sienomis apsiastas, rodė kaip koksai didžiausias šulinys. Už valandėlės atsirado ant stalo visokios lietuviškos „Dievo dovanos“ ir nemažas skaičius alaus butelių.

— Oho! — tarė Petras, artindamos prie stalo. — Nesitikėjau, kad jūs dievobaimingų tėvų, teip sakyti, davatkų vaikai, turėtumėt tokį gabumą prie girtuokliavimo.

Ir paskui, priėjęs prie butelių, užgiedojo, rankas pakėlęs: „Te Deum laudamus“, ir pirminis, nelaukdamas, kuomet jį paprašys, pradėjo ragauti ir valgytus ir gėrimus.

— Šaunūs dėlto jūs vaikinai! Ir kad ne teip augštai gyventumėt, galima būtų jus dažniau aplankyti. O ar žinot, dėlko? — Dėlto, kad ta atmosfera, kurioj mes dabar netikėtai pakliuvę linksminamės ir . . .

Jis nepabaigė pradėtų žodžių ir juokdamas tarė juristui:

— Žinan! Matau, ką tu galvoji! Bet dabar, kuomet aš prie tokių Dievo dovanų, kuomet aš, teip sakyti, esu tokiam stebuklingam dvasios pagavime, man nėra kada apie tokias jūsų kasdienines smulkmenas galvos laužyti. Šalin menka kasdieninio gyvenimo proza! Fantazija mano liuosa ir kodėl jai nepasvajoti? — kodėl jai nepalakstyti padangėms, ot ten! — parodė jis ištiesęs ranką per atvirą langą; ir tame pat akies mirksnyj, tartum kokią galybę išvydęs, by apmirė ir valandėlę nutilo.

— Žinan tavo fantazija! — atsakė juristas, — Prie alaus ji labai šmaikšti ir, man rodos, ji tuomet ne tik padangėmis bėgioja, bet ir į dangų įlenda palakstyti.

Petras tų jo žodžių negirdėjo; jis, atsistojęs prie lango, su kuo-didžiausia atyda žiūrėjo ir, kraipydamas galvą, darė kažki-kokius ženklus su rankomis. Paskui kaip užgautas sujudo, apsisuko ant vietos, pažvelgė į draugus ir vėl nusigrėžė į kiemą.

— A, raganiukstė! kystelėjo galvą, šyptelėjo ir šmursk — vėl nebėra! Kaip jūs nepasergėjote tokio sutvėrimo? Dvi dieni čia gyvenat ir nežinot, kad šale jūsų dievytė, kurią gangreit su ranka galima pasiekti. Ušmalai jūs! — Ha-ha-ha . . .!

— Jie tiktai valgo ir miega, ir estetiškai klausimai jiems nė galvoj. No, žvilgterėkit! Argi tai ne artistiškas veikalas? — eikit jūs per visus dailenybių muzėjus ir niekur tokio sutvėrimo neužsisit! Ką pasakys akmeninis paveikslas, paimkim nors ir Veneros, grazybės ir meilės idealo? Šaltas akmens gabalas, be gyvybės, be jausmų, be dūšios . . . Jis ne-traukia žmogaus, bet šalina, ir jeigu pakakina kieno-nors estetiškus jausmus, tai tik specialistų, vaizdalių¹⁾, technikų ir artistų, nespecialistams — tai tik dailiai nutaisytas akmens žmogus . . .

Mēs susigrūdome prie lango ir sužiūrom, kur mums Petras rodė. Viename iš daugybės priekinės sienos langų štai ką pamatėme: dvi mergaiti, suėmusi už rankų trečią jaunutę ir dailią, matomai dar nepripratusią jieskoti pažinčių svetimuose languose, tempė artyn, norėdami pasigirti prieš mus savo dailia drauge. Belaisvė, sušilus ir raudona, dovijos kaip laukinė žabangose ir veržėsi iš rankų į užpakalį, tik retymais pažvelgdama savo bailiomis, gangreit vaikiškoms akimis į langą, kur stovėjo 4 smailūs studentai, greiti visuomet by-kuo pasilinksinti. Kuomet mergaitė pasisekė galų gale išsiliuosuoti, ji, taisydamą sudovytus savo plaukus, nulėkė į kambario gilumą, pilna gyvybės ir poezijos, ir išnyko, palikusi mūsų širdyse kažki-kokią nesuprantamą jausmą. Ką tik buvo, ir jos linksmtis veidas, ir akis, pilnos gyvybės, ką tik bėrė žiežerkas ir švietė, ir mes visi tartum jautėmė tų jos spindulių šilimą . . . — ir jos nebėra! . . .

— Kas per metamorfoza! — suriko nepakaktas Petras, sukdamas su nusistebėjimu savo dar neseniai išdygusį usą.

Blikterėjo kaip kibirkštis, ir kuomet dailūs jaunikaiciai sustojo prisiziūrėti — viskas pranyko. Vietoj poetiško paveikslo, glostancio

¹⁾ skulptorių

estetiskus jausmus — dykas langas, teip sakyt, kertėta skylė mūro sienoj, — ir nieko daugiau...

— Argi nebeapsirodytų, a? — ir jis apžvelgė mus, tarytum klauzdamas, ką dabar daryti.

Męs atsitraukėm nuo lango, bet priešais niekas nebesirodė.

— Negalimas daiktas, kad ji nebeapsireikštų! — kalbėjo Petras, — moteriškių psichologiją aš gerai žinau. Pas moterį, be abejonės, išlavinti žingeidumo jausmai ir labiausiai sferoj šitokių, o ne mokslo klausimų.

— Jūs juokatės! Ak, jūs, blozni sutvėrimai! Juokitės, kad norit, bet aš kalbu nuosirdžiai ir pasiremdamas ne teip ant teorijų, kaip ant savo praktiško gyvenimo faktų.

Petro žodžiai iš tikro greitai tapo gyvu pavyzdžiu iš dalies patvirtinti.

Mergaitė buvo smaili ir negalėjo ilgai tverti nepasirodžius. Ji vieną - kart žvilgterėjo, kystelėjusi galvą, paskui kitą kartą, stengdamos, žinoma, kad mėš jos nepamatytume.

— Aha, ar aš nesakiau! — pradžiugo Petras, — nepranyko. No, tai dabar galime ją geriaus apžiūrėti. Ar norit, kad aš jums ją aiškiaus parodyčiau, — ką? — riktelėjo jis su pasididžiavimu, tartum ta mergaitė buvo toksai daiktas, kurį jis kam nori, tam rodo, kam nenori — nerodo.

Paskui surado jis popieriaus lapą, priėjo prie pečiaus ir, atsidaręs dureles, pradėjo skirstyti pelenus su pirštu.

— Koks juokdarys, ką jis daro? — stebėjomės mėš ir laukėme, ką jis vėl parodys.

Petras, slėpdamas nuo mūsų, pasitiesė popierių ant lango ir pradėjo vadžioti su anglim juodus ženklus ant lapo. Už valandėlės jis atsigrėžė ir, kaip žmogus, atliekantis kuosvarbiausią reikalą savo gyvenime, tarė: „No, dabar žiūrėkite!“ Paskui atsistojo ir ištiesė lapą prie lango.

Mergaitė, tarytum magiškos galybės patraukta, prisiartino prie lango ir su kuo-didžiausia atyda sužiūro į tą lapą, užmiršdama ir bailumą ir tai, kad mėš visi, nuo kurių ji teip slėpėsi, žiūrime dabar sustoję ir stebimės iš jos.

Ji žiūrėjo valandėlę kaip apmirus, ir ant jos veido buvo matyti neramumas ir žingeidumas. Paskui klykterėjo meliodišku balsu, suplojo rankomis ir, leipdama iš juoko, nubėgo tolyn. Bet tuoj pagrižo linksma ir laiminga ir, linkterėjusi mums, susigriebė už galvos, tarytum tardama: „Oi, ką aš darau!“ — nubėgo ir nebeapsirodė.

Ant popieriaus, kurį Petras rodė mergaitei, buvo aiškiai parašyta didelėmis raidėmis: „Tamsta mums labai patinki, o mėš Tamstai??“ ...

— No, ar ne poetiškas vaizdelis? — tarė Petras su pasididžiavimu, — nesitikėjau, kad operacija teip nusidotu!... Baikšti tik per daug raganėlė. Bet niekai, greitai pripratysime. Duok tik, Dieve, sveikatos!

Petras buvo linksmas ir laimingas. Jis vaikščiojo, belzdamas su nudilusiomis kulnimis, švilpiojo, šoko su kėdėmis, dainavo, rėkė ir antgalo dar sumojo palinksminti mus savo akrobatškais monais.

Pergėręs atsistojo jis viduryje kambario ir, ištiesęs rankas, mėgino tris kartus nesustojęs apsisukti ant kulnies. Jis pasisuko vieną kartą, paskui kitą kartą, o trečią-kart sukdamas nugriuvo ir nuvertė stalą su visais buteliais ir užkandomis.

— Ak, kad tave ir velniai! — suriko nugriuvęs. — Kas per metamorfoza, a? Ušmalai, jūs, kodėl nesutūrėjot?!

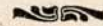
Paskui atsisėdo ant grindų, ir, kasydamas pakaušį, tarė: „Koksai kibšas čia mane pastūmė?“

Bet tuo tarpu atsivėrė kambario durys ir įėjo šeimininkė.

— Ką tamstos darote? Argi teip galima? Užimdami kambarį sakėtės esą ramūs, o dabar tokį trenksmą keliate. Čia ne traktieris ir dėlto prašau tamstas išsikraustyti iš kambario. Tokių neramių gyventojų aš nelaikau.

— No, brolyčiai — tarė Petras, išėjus šeimininkei, — vienos įkurtuvės dar nepabaigtos, o jau kitos po nosim! Ha, -ha, -ha! Ot gyvenimas! — A?

A. Serkšnas.

Prabudimas.

Gulėjau grabė. Aplink mane didžiausias tamsumas, tik keturių žvakių, stovinčių prie mano grabo, maži žiburėliai mirguliuavo tamsuos.

Žvakės geso, kaip gęsta žmogaus gyvenimas.

Pasibaigė.

Ir prieš save pamačiau nusileidžiantį tašką, kurs prisiartindamas didinos.

Tai mano dūšia grįžo.

Klausiau jos:

— Kur buvai?

Ji sako:

— Padangėse.

— Ką darei?

— Svajojau.

— Apie ką?

— Nesiklausk, nesiklausk!

— Dėlko?

— Abejosi.

Supratau ir daugiau nesiklausiau.

Tada dūšia klausė:

— Supranti mane?

— Teip, dabar suprantu.

— Tai atmink, kad viltis yra.

— Argi?

— Vėl abejoji?

— Ne, ne, neabejoju.

— Tai kelki!

— Ar gal jau?

— Seniai laikas!

Išėjęs iš grabo matau baisiausias kančias; pabūgau ir noriu grįžti, bet dūšia laikydama šaukė:

— Gana tau vaiku būti, gana prieš audras slėpties! Ne vien svajonėmis gyventi! Reik gyvų darbų: tekila su šviesa spinduliai prie saulės — šviesos ir šilimos šaltinio!

— Teisybė, teisybė prie tavęs — tariau — ir slinkau dūšios pėdomis prie mūsų tikslo, nebežiūrėdamas jau į žaizdas, nebeabejodamas, o su viltimi . . . *Lendré.*

SPAUDOS PERŽVALGA.

Svetimi laikraščiai.

Vilniaus ir Kauno valsčionių banko skyrius, kaip jau žinoma ir iš kitų laikraščių, užmanė, pradėjus nuo pereitų metų, pirkinėti Kauno gubernijos dvarus, dalyti juos į sklypus po 30—60 dešimtinių ir pardavinėti (savo preke) tuos paskutiniuosius, priveisimui maskoliškojo gaivalo mūsų krašte, grynai-rusiškojo kilimo valsčionių šeimynoms iš Maskolijos, — ir tokioms būtent šeimynoms, kurios yra, valdžios nuomone, ištikimos, pačios užsiima žemės dirbimu ir tiek yra turtingos, kad galėtų savo įstanga persidanginti ir pradėti ūkė, o teipgi užmokėti iš kalno bent dešimtąją reikalaujamosios prekės dalį. Reikale valdžia darys tokiems kolonistams ir įvairius palengvinimus, k. a. leis naudotis atsikraustant gelžinkelio papigintomis kelionės prekėmis, davinės pašalpas ir t. t.

Dėlei šito valdžios užmanymo „Rūsskija Viedomosti“ pereitų metų Nr. 272 daro keltą gana teisingų ir bešališkų pasergėjimų.

„Sunku būtų išrasti ką-nors — skaitome ten — prieš sunaudojimą liusoo vartotojo banko kapitalo nupirkimui ūkių kolonizacijos tikslui, jei būtų kalbama apie kolonizaviną tuščių, neapgyventų ir neapdirbamų žemių. Vienok šitame atsitikime mes neatrandame panašaus padėjimo: Kauno gubernija, kaip žinoma, ne tik nereikalauja kolonizacijos iš šalies, bet, priešingai, ji pati kasmet siunčia daugybę savo gyventojų tai prie sezoninių lauko darbų į Prūsus, tai ant ilgesnio laiko (o kartais ir ant visados) į Šiaurinę Ameriką ir Pietinę Afriką. Negalima pamiršti, jog gubernija, kurią žada kolonizuoti valsčionimis iš kitų vietų, 1 sausio 1902 m. iš viso valsčionių skaičiaus 1 064 300 yp. turėjo 207 503 ypatų, t. y. apie 20 %, bežemių (šitos ir k. tolesnės statistiškos žinios imtos iš „Pamiat. knižka Kov. g.“ 1902 ir 1903 m.). Valsčionių bankas žada dalyti kolonistams gyvenimus po 30—60 deš., spręždamas, ma-

tomai, kad valsčionių ūkės gerovė negali būti užtikrinta, prie Kauno gubernijos sąlygų, mažesniais žemės sklypais. Tegu tai bus perdėta, bet, peržiūrinėdami žinias apie valsčionių ūkių didumą gubernijoje, mes persitikriname, jog didesnė jų dalis nepakakina savo didumu ir normų, dvigubai net mažesnių už nuspręstąsias kolonizacijai. Iš tikro, iš viso valsčionių ūkių skaičiaus (126 629) gubernijoje 36 327 ūkės (t. y. 29 %) buvo didumo nuo 3 iki 10 dešimtinių ir 28 787 (t. y. 23 %) ūkės buvo mažesnės savo didumu, negu 3 dešimtinės kiekviena. Paskutiniosios rūšies ūkių savininkai vienkart su bežemiais tai ir yra tas žmonių ratas, kursai per paskutinius 10—15 metų pradėjo kaskart daugiau plėtoti išeivystę. Gaila, kad mes neturime statistiškų žinių apie sezoninę Kauno gubernijos valsčionių išeivystę į Prūsus ir apie jų išeivystę į miestus, vidurines gubernijas ir Sibirą; kas apie užjūrinę išeivystę, tai per penkmetį nuo 1895 m. iki 1900 m. persikraustė į Šiaurinę Ameriką ir iš dalies į Pietinę Afriką 9523 yp. (iš jų pagrižo atgal 1493 yp.), 1900 metais išėjo 2363 yp. (pagrižo 456 yp.) ir 1901 metais — 2183 (pagrižo 637 yp.).

Privestieji faktai ir skaičiai pakaktinai aiškiai parodo, jog prieš valsčionių banką Kauno gubernijoje guli labai plati dirva ir paprasto darbo — parūpinti kreditą jieškantiems žemės pirkties bežemiams ir mažžemiams. Kiekvienas pakrypimas į šalį nuo to tiesaus banko uždavinio turi būti paskaitytas už negeistiną jau dėlto, kad tai atplėšia tam tikrą banko kapitalo dalį nuo tikro jo paskyrimo. Maža to, — vietiniams valsčionių gyventojams dar parankiausias yra, kad žemė pasiliktų pirmųjų jos savininkų, dvarininkų, rankose, nekaip ji pereitų prie valsčionių - kolonistų iš kitų gubernijų, nes su tuo perėjimu vietiniai valsčionys nustoja ir to menko uždarbio, kurį jiems duoda dvarininkų žemės apdirbimas, ir vienkart nebegali jau nuomoti (arenduoti) tos žemės. Kitais žodžiais: vietiniams valsčionims parankiausias, kad valsčionių bankas visiškai nustotų net gyvavęs gubernijoje, negu pradėtų kolonizuoti tą guberniją iš šalies.

Įkūnijimas kolonizacijos projekto prispirs Kauno gubernijos gyventojus prie stipresnės išeivystės, kas vargu gali būti geistina.

Pateisinimui apsvarstomo čia užmanymo negalima priversti ir agronomiško charakterio motyvų: ateiviai-kolonistai iš kitų imperijos vietų neatsineš su savimi labiaus tobulų žinių apie žemės išdirbimą, kadangi iš atžvilgio į ūkės kultūrą šiaurvakarių kraštas užima apskritai vieną iš pirmų vietų imperijoje. Ir iš politiškos pusės įkūnijimas šito užmanymo negali nesutikti rimčiausių prieštaravimų. Vietiniai valsčionių gyventojai, pastebėję, jog ateiviai naudojami įvairiais palengvinimais perkant žemę, kurią jie patys galėjo įgyti ir kuri jiems šep ar teip duodavo uždarbį, matys, be abejonės, šito užmanymo įkūnijime tiesiai savo skriaudą ir nesuprantamą favorizavimą svetimo jiems gaivalo. Suprantamu būdu tarp vietinių valsčionių, iš vienos pusės, ir naujų ateivių, iš antros, užsimegs blogi santikiai, kurie gali priversti prie didelių nesusipratimų ir sumišimų.“

Apie šią kolonizacijos užmanymą nemaža rašė ir kiti rusų laikraščiai, vieni sutikdami su augščiau „R. V.“ išreikšta nuomone, kiti, priešingai, — su valdžios užmanymu. Tarp tų paskutiniųjų pakaks čia tik paminėjus „Novoje Vremia“, Peterburgo dienraštį, kursai atranda tą kolonizacijos užmanymą už visai protinę ir vienkart pataria keldinti lietuvius, ypačiai bežemius, į Sibirą.

K O R E S P O N D E N C I J O S .

Iš Suvalkų gub.

Šių metų sausio mėnesyje žadėjo baigti savo darbus „Ukiškoji komisija“, Varšuvos generalgubernatoriaus sušaukta iš vietinių valdininkų. Šita komisija darbuojasi po žinomo rusifikatoriaus Podgorodnikovo, generalgubernatoriaus pagalbininko, vadovyste. Jau vienas Podgorodnikovo dalyvavimas šitoj komisijoj nurodo, ko mes galime laukti nuo jos.

Komisija apdirbo eilę projektų, reorganizuojančių ūkininkų būvį „Lenkų karalystėj“, kur, kaip žinoma, yra nemaža lietuvių (suvalkiečių), kuriuos gali paliesti reformos.

Kokie gi minėtosios komisijos projektai? Vienas projektas — palengvinti ūkininkų išeivystę Sibiran — jau patvirtintas. Sekantieji projektai jau apdirbti ir laukia tikt augštesniosios valdžios patvirtinimo: 1. Praplatinimas valsčiaus kasų veikmės ir pailginimas paskolų laiko, 2. priverstinas kaimų susiskaidymas į kolonijas, 3. naujas būdas sutvarkymo

kelių ir užlaikymo mokyklų, 4. atmainymas servitutų, 5. reorganizacija valsčiaus sauvaldystės, su apmainymu visuotinių valsčiaus susirinkimų į valsčiaus atstovų susirinkimus.

Aišku, jog Podgorodnikovo komisijos projektai turi ir dėl mūsų didelį svarbumą.

Neturėdami paties „Ukiškosios komisijos“ projektų teksto, negalime detališkai jų čia apsvarstyti, bet vis-tik galime jau numanyti, ką jie mums žada: gera, ar bloga.

Man rodosi, kiekvienam aišku, kiek yra „naudingas“ mums patvirtintasis jau projektas, palengvinantis mums kraustyties Sibiran, o rusams pas mus.

Sulig nepatvirtintųjų dar projektų tai kiti, kaip antai: praplatinimas valsčiaus kasos veikmės ir pailginimas paskolos laiko, priverstinas susiskaidymas į kolonijas — būtų kaip ir naudingi, bet . . . timeo danaos et dona ferentes.

Likusieji projektai nieko gero mums nežada. Apie blėdingumą naujo mokyklų užlaikymo būdo aš jau pernai *Ukininke* Nr. 2 rašiau.

Atmainymas servitutų, t. y. atėmimas tiesos valsčionims naudoties giriomis išvien su dvarponiais, — bus didelė skriauda ūkininkams-valsčionims.

Prasčiausias iš visų yra paskutinis Podgorodnikovo projektas — reorganizacija valsčiaus sauvaldystės su apmainymu visuotinių valsčiaus susirinkimų į jo atstovų susirinkimus, aiškiau sakant, tai atėmimas nuo valsčių ir to sauvaldystės šešėlio, kurį dar ikišiol jie turėjo.

Visi šitie projektai bus atiduoti perkratyti ministrų komitetui. Dar sunku pasakyti, kada jie bus patvirtinti.

O kolei kas mums, suvalkiečiams, vertėtų kaip reikiant prisirengti prie sutikimo šitų projektų, jei jie taps patvirtinti. *Aitis.*

Odesa. Tapo apgarsinta, kad 1 lapkričio bus latvių dainininkų draugystės koncertas ir šokiai. Interesinga buvo pasiklausyti dainų ir patirti, kaip jiems pasisekė sutverti draugystę, tėsant tokiam mažam jų skaičiui, nes latvių čia daug mažiau, negu lietuvių (lietuvių apie 7000, latvių apie 700). Lietuviai ikišiol neturi nėjokios draugystės ir daugelis sako, kad ir negalį būti, nes mažas tėsas lietuvių skaičius ir visi neturtingi. Per tą vakarą galima buvo pamatyti, kad ir latviai teip-pat, kaip ir lietuviai Odesoje, yra daugiausiai neturtingi. Turtingieji skaitosi vokiečiais. Bet vis-tik jie mokėjo padaryti dainų vakarą, sutvėrę tam tikrą draugystę. Teisybė, koncertas visai menkas tebuvo, bet vis-tik buvo. Vakarą prasidėjo ne dainomis, bet šokiais. Paskui, nutilus muzikai, susirinko salėj pas estradą

žmonių būrelis (apie 20) ir uždainavo. Dainininkai buvo daugiausiai vyrai. Balsų gerų nebuvo nė vyriškų, nė moteriškų ir dainų melodijos visai paimtos nuo rusų. Klausyte teipgi nelabai kas tesiklausė. Publika vaikščiojo po salę, kalbėdama ir juokaudama. Tokiu būdu dainavo porą ar trejetą kartų. Vyrai bemaž visi latviai, mergaitės daugiausiai rusės. Girdėjau kalbant latvius negerai esą, kad draugystės pirmsėdis esąs kurpius, kurio rankos teip esančios įjuodusios nuo pikio, kad net negalys ir eidamas ant vakaro nuplauti. Fabrikų darbininkai, sargai, siuvėjai skaitos latviai ir kalba latviškai, liokajai skaitosi augštesniais žmonėmis ir sakos kilę esą iš vokiečių. Kalbėdamas su pirmsėdžiu Baumanu, kurio rūpesciu ir ta draugystė susitvėrė, patyriau, kad jau aštuonetas metų atgal buvo padavę prašymą, melzdami leidimo sutverti susiėlpiamą draugystę. Bet valdžia neleidusi, nes buvę priimti į sąnarius ir žmonės, kurie negalėję prigulėti prie draugysčių. Kiek paskiau prašę leidimo dainininkų draugystės ir pradžioje šių metų gavo jį. Patyręs nuo manęs, kad lietuviai gruodžio mėnesy 1902 m. padavė teipgi prašymą, idant valdžia leistų sutverti susiėlpiamą draugystę, Baumanas išsitarė, kad būtų labai geistina, idant pasisektų lietuviams Odesoje sutverti draugystę, nes tada lietuviai su latviais drauge galėtų samdyti vietą ir, sujungę spēkas, galėtų daryti geresnius koncertus — kaip lietuviai, teip ir latviai.

Tyrulinis.

Mūsų Kronika.

Iš mokinių gyvenimo. Iš Mintaujos mums rašo: Prieš Kaledas vidutėnės Mintaujos mokykloje buvo išmėtyti hektografuoti atsisaukimai, kuriuose tarp ko kito tapo išpeikti tūli mokytojai (už ką ir kurie? *Red.*). Pervis didesnį trukšmą iš to padarė gimnazijos direktorius Piatnicki. Jis leido net policijai sulaukyti mokinius ant gatvės po 9 val. vakaro, o ateityje rengia šitokį siurprizą: mokinių kvatierų skaičius taps sumažintas ir jos bus pavestos tokioms tik ypatoms, kurios galėtų turėti „dvasiškai-dorišką“ įtekme ant savo pansijonierų“. Kaip reikia suprasti tą direktoriaus teikiama „įtekme“, mokiniai, tikimės, ir patįs gerai numano.

Policijos darbai. „Nauja Liet. Ceitunga“ (Nr. 88, p. m.) praneša, jog pernai rudenį į pasienį (ypačiai apie Kretingą, Kauno gubern.) atsikraustę nemaža slapčiosios policijos agentų, kurie turį iširti arčiaus išėivystės sąlygas. Reikia tikėtis, kad tų agentų ir kitur jau pasieniais yra ir kad jų uždavinys yra platesnis, negu „Ceitunga“ nurodo. Zr. koresp. iš Peterburgo V-po Nr. 9—10, p. m.

Lietuviškos draugystės. Krokvoje, matyt, tapo įsteigta kažikokia lietuviška draugystė. Artimesnių žinių ikišiol apie ją neturime. Čia paduodame dvi žini, patilpusi lenkiškuose laikraščiuose. *Kraj.* Nr. 1, š. m.,

rašo, jog tai esanti „lietuviška draugystė, turinti tikslą išdirbti vienybę (sic! *Red.*) tarp lietuvių ir lenkų, o ypačiai supažindinti lenkų visuomenę su lietuvių literatūra ir kultūra“. Varšuvos *Pravda* gi Nr. 6, š. m., šiteip rašo: „Krokvoje tapo įsteigta lietuviška draugystė „Rūta“; tos įstaigos pirmsėdis ir raštininkas turį būti lietuviai, protokolai gi turį būti vedami dviejose kalbose — lenkiškoje ir lietuviškoje“. O kas-žin kokia susirinkimų kalba žada būti? . . .

— Iš Johannisburgo, Pietinėje Afrikoje, J. Bitinas rašo „Lietuvai“ (Nr. 52, p. m.), jog 3 lapk. p. m. susitvėrusi ten pirma lietuvių dr-tė. Draugystės įstatymai jau tapę Transvalio gubernatoriaus patvirtinti. Pirmu sykiu prisirašiusiu 32 sąnarius. Įkurtojai tikisi šurinkti į knopą visus vietinius lietuvius. — Lietuvių esą ir Cape Town'o mieste, P. Afr.

— Peterburge tapo įsteigta nauja „Peterburgo mažturčių lietuvių susiėlpiamoji draugystė“. Įstatymai tapo patvirtinti 30 lapk. p. m. Pirmasis visuotinis susirinkimas tapo atliktas 1 vasario š. m.

— „N. L. Ceitunga“ Nr. 102, p. m., rašo: „Draugystė „Byrūtė“, naują Vyriausybę išskyrusi, toliaus gyvuos.“

Nejaugi teisybė? Peterburgo „Liet. susiėlpiamajai dr-tei“ keliant 15/28 lapkr. p. m. vakarą, valdžia nebeleido liete. programų spaudinti lietuviškomis raidėmis, kaip buvo ikišiol, bet reikalavo spaudinti juos rusiškėmis raidėmis. „Susi. dr-tė“ nesutiko, žinoma, ir tepasirodė vieni rusiški vakaro programai. Pirmą progą tokiam valdžios reikalavimui, kaip praneša liet. Amerikos laikr. korespondantai, padavusiu *Matulaitis* ir *Dubinskis*, pirmasis — liet. ladbary dr-tės pirmsėdis, o antrasis — jos raštininkas (abu baigusiu universitetą), nes dar pirmians, 18 spalį p. m. p. m. liet. ladbary dr-tei keliant vakarą, juos sutikisui parašyti liet. vakaro programą rusiškėmis raidėmis, kurs, suprantama, tuoj ir tapęs valdžios su džiaugsmu patvirtintas. Tik paskui pabijojusiu tą programą atspaudinti ir paleidusiu jau vienus tik lietuviškus hektografuotus vakaro programus.

Sutikdamu rašyti rusiškėmis raidėmis liet. programą, *Matulaitis* ir *Dubinskis* padarė sunkiausią prasakaltimą prieš mūsų kovos etiką — ir už tokį darbą, jei teisybė, įdviejų vardai turi būti didžiausiu paniekinimu pažymėti. Tokių darbų lietuvių visuomene neprivalo dovanoti! . . .

Dar apie Vilkutaitį. Pasinaudodami p. Darbininko straipsniu „Vien. Liet“ Nr. 44, p. m.) papildome p. Tolimojo paduotąšias V-po Nr. 9—10, p. m., žinias apie velionį. A. a. Ant. Vilk. pasirašydavęs dar šiais pseudonimais: Gulbiniškių keturakis, Keturakis, Kunigas A., Daktaras, J. Pajaujais, Kazys Bindokas, Jonas Avulis. Neskaitant veikalėlių: „Amerika partyje“ ir „Juokingas pasakojimas apie Šaltabuizius“, jis patalpines įvairiais laikais „Vienybėje Lietuvos“ dar ir šiuos darbelius: „Gaisras“ — apys. (Nr. 36, — 92 m.), „Gromatos iš Maskolijos“ (NNr. 49—51, — 90 m. ir NNr. 35—43, — 91 m.), „Per ką suiro Lietuva“ (NNr. 2—5, — 91 m.), „Šis-tas apie maskolių šunybės ir mūsų reikalus“ (NNr. 15—20, — 91 m.), „Senas klausimas“ (NNr. 47 iki 49, — 91 m.), „Kultūriški etiudai“ (NNr. 20—42, — 92 m.), „Politiškas šūpinys“ (NNr. 31—52, — 94 m.). Beto būk rašinėjęs dar ir „Liet. Balse“.

Iš mokslo naujienų. Iš *Krajaus* Nr. 50, p. m. gauname patirti, jog mūsų tautietis (anais metais nukentėjęs už liet. dalykus) Danilevskis gavęs iš istoriškai-filologiškojo Kazaniaus universiteto skyriausiuosio medalį už darbą: „Lietuva Ad. Mickevyciaus veikaluose“.

Paroda. Žagarėje (Šaulių p.) 10—12 spalį m., p. m., buvo Nariškino dvare ūkės ir namų pramonės paroda. Paroda dariusi šį kartą „malonų išpūdį“. Išstatytojų buvę iš viso 78; lietuvių buvę tikrai šešta

dalį, latvių gi trečia dalis. Nariškinas padaręs paroda, „norėdamas paraginti ūkininkus prie pagerinimo gyvulių ir javų rūšies“, ir su tokiu-pat tikslu žadaš kasmet daryti parodą. Pasirodžiusieji lietuviai daugiausiai atsižymėję arkliais, už kuriuos keletas ir dovanų gavę: garbės ir giriamaisiais raštais, pagyrimais ir medaliais. Bet šį kartą paroda pasinaudoję tik, kaip rašo mums Greičius, „beveik vieni vokiečiai baronai ir latviai. Mūsųškiai dar nėžymiršo tų skriaudų, kokias prityrę nuo Nariškino, ir bijosi su juo bičiuliauties; beto dar nelabai teišmano naudingumą tokių parodų lankymo.“

Atsakymai.

Krankliui. Tamtos vertimą „svet. laikr.“ skyriui gavome. Ačiū. Sunaudosime. Kitą-kart prašytume prisitaikinti prie mūsų nurodymo, duoto pereiname Nr. p. Dagvyam. — Labai meldžiame koresponduoti ir informuoti mus apie vietinių lietuvių gyvenimą ir darbus.

Emersui. Meldžiame prisijusti mums ir daugiaus eilių pažiūrėti: gal kas-nors ir tiktų.

Naujai prisijusti „V-po“ R-ai raštai.

Lietuvos bajoro: „Lenkų tautininkai ir lietuviai“; *V. Pikojo:* „Caras užsienyje“; *Emerso:* „Paraminimas“; *V. P.:* „Amžina legenda“.

Nuo Redakcijos.

„Varpo“ ir „Ūkininko“ Redakcijai trūksta ir labai reikalingi yra šitie „V-po“ ir „Ūk-ko“ NNR.:

„Varpo“: 1892 m. Nr. 3; 1893 m. NNR. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 11, 12; 1894 m. NNR. 2, 3, 12.

„Ūkininko“: 1891 m. NNR. 7, 8, 10, 11; 1892 m. Nr. 1; 1893 m. NNR. 2, 4, 5, 8, 10, 11, 12; 1894 m. NNR. 1, 6; 1899 m. NNR. 1, 2.

Kadangi šitie NNR. jau yra išpirkti, todėl kreipiamės į visus, kurie turėtų dar juos, melddami už šokią ar tokią prekę pavesti mums paminėtus čia NNR. Visi čia minėtieji NNR. reikalingi yra ne pirklystei, bet Redakcijos kompletai.

TURINYS.

Lietuvių tautai atgijant p. Žilvitis. FELJETONAI. Mokytojo atsiliepiamas p. Mokytojas. MOKSLO SKYRIUS. Lietuvių darbininkų judėjimas p. Beržaitis. LITERATūros SKYRIUS. Po vakacijų p. A. Serksnas. Prabudimas p. Lendė. SPAUDOS PERŽVALGA. Svetimi laikraščiai. KORESPONDENCIJOS. Iš Suvalkų gub. p. Aitis. Odesap. Tyrulinis. — Mūsų Kronika. Atsakymai. Nuo Redakcijos. Apgarsinimai.

APGARSINIMAI.

Paskutiniai „V-po“ ir „Ūk-ko“ Red. išleidimai.

Dvidešimtmetinės „Ausros“ sukaktuvės . . .	50 kap.
Tautiškas atgijimas Lietuvių ir kitų jaunų tautų . . .	20 „
Ūkininko Kalendorius 1904 metams . . .	20 „
Kunigo naudą vėlniai gaudo. Parašė Žemaitė . . .	5 „
Sodžiaus vaizdeliai. Parašė Žemaitė . . .	5 „

Galima gauti mūsų Administracijos.

Naudingos ir smagios pasiskaityt knygelės.

1. Naudingi skaitymai iš prigimties mokslo su daugeliu paveikslėlių . . .	30 kap.
2. Iš kur akmenys ant mūsų laukų atsirado (su paveikslėliais) . . .	20 „
3. Saulės ir mėnėsio aptemimai (su paveiksl.) . . .	20 „
4. Pirmutinė pašalpa umai susirgus: teipogi gėralai alkogoliniai ir taboka . . .	15 „
5. Kapai didžiųjų kunigaikščių ir karalių Vilniuje . . .	15 „
6. Garo mašinos ir gelžkeliai (su paveiksl.) . . .	10 „
7. Pamokymas, kaip nuo pagėdimo apsaugoti žmones, pagėdusių šunų aprietus . . .	6 „
8. Džiova ir kaip nuo jos apsaugoti . . .	6 „
9. Patarmės moterims, kurios nori but sveikos . . .	10 „
10. Trumpa šneka apie limpančias ligas ir kaip nuo anų atsiginti . . .	10 „
11. Tris pamokslai apie gospadorystę dėl gospadorių sodiečių (antra laida) . . .	15 „
12. Bulvių vaisinimas . . .	15 „
13. Žaibas ir griaustinis (su 21 paveikslėliu) . . .	20 „
14. Apie Joną Gutenbergą ir apie tai, kaip žmonės rašymo ir spaudos išsimokė (su 10 paveikslėliu) . . .	20 „

15. Kas tai yra dirbama žemė, kaip ji atsirado, kokie yra jos skyriai ir kaip anuos pažinti . . .	15 „
16. Epiktėto aforizmai su pridėjimu keleto skyrių iš jo „Pruntavimų“ . . .	15 „
17. Trumpa geometrija . . .	50 „
18. Ūkiškos draugystės įvairiuose kraštuose . . .	10 „
19. Parinktos lietuviškos dainos pagal Antaną Juškevičių . . .	6 „
20. Kaip apsiireiškia gyvastis žmogaus kune (su 35 paveikslėliais) . . .	15 „
21. Tekinimo amatas (su 47 paveiksl.) . . .	15 „
22. Avių auginimas (su 8 paveiksl.) . . .	10 „
23. Vienas iš mūsų tur apvesti . . .	10 „
24. Nekurie amatai (su 43 paveiksl.) . . .	20 „
25. Įrankis dėl pagerinimo ir sutaisymo šosiejinių ir paprastų kelių (su 40 paveiksl.) . . .	25 „
26. Gyvenimas šv. Kazimiero (su 3 paveiksl.) . . .	10 „
27. Gyvenimo džiaugsmas. Pagal Lebboką P.N. sutaisyta . . .	30 „
28. Ką ir kaip nekuri amatininkai dirba . . .	20 „
29. Trumpa visuotina istorija. I. dalis. Senovės istorija . . .	20 „
30. Savišelpystė . . .	30 „
31. Sofoklis. Antigona (tragedija). Vertė J. Š. . .	20 „
32. Pirmą pagelba nelaiminguose atsitikimuose . . .	40 „
33. Kas ir kiek žemės gali pirktis Lietuvoj . . .	10 „
34. Miškų laukų, sodų, daržų eibės ir baumės už jas . . .	10 „
35. Džiova ir kova su ja . . .	30 „
36. Dykavičių apmedžiavimas . . .	30 „
37. Paprasti išdarbiai iš šakų . . .	25 „
38. Kaip reikia pinti rėčkos, baldai ir t. t. . .	30 „

Adresas: **M. Saunus, Tilsit**, (Ostpreussen) Fabrikstrasse Nr. 27.

Redakcijos ir Administracijos adresas: M. Saunus, Tilsit, Ostpreussen, Fabrikstrasse 27.

Atsakomasis Redaktorius: **J. Lapinas**. — Spaudinta pas Otto v. Mauderodę, Tilžėje.